

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

รายงานวิจัย
เรื่อง

ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน
กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

People's Opinion Toward the Image of Buddhist Monks: A Case Study of
People in Saensuk Sub-district Meuang District, Chonburi Province

ดร. สกฤต อ้นมา
สถาพร ไปเหนือ

๑๖๕๑๔๗
- ๗ พ.ค. ๒๕๕๗

๙๐ ๐๑๐๒๓๖๙

เริ่มบริการ

- ๙ ก.ค. ๒๕๕๗

335622

งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

อภิรักษ์นันทนาการ

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาในครั้งนี้ทางคณะผู้วิจัยฯ ขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้ทำการศึกษาพร้อมทั้งสนับสนุนให้ทุนในการทำวิจัยในครั้งนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ดร. ชัยณรงค์ ศรีมันตระ ดร.ประชา อินังและ ดร. ศักดินา บุญเปี่ยม ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าซึ่งที่ทำการตรวจสอบเครื่องมือและทำการวิพากษ์ในประเด็นที่สำคัญหลาย ๆ ประเด็นที่จะทำให้การศึกษาในครั้งนี้สามารถที่จะพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เพิ่มขึ้นอีกต่อไปได้ ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร. ปรุฑม์ บุญศรีตัน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ได้ให้คำปรึกษาอันทรงคุณค่ายิ่ง

ขอขอบคุณ ดร.บุญรอด บุญเกิด คณะบดีฯ ตลอดจนคณาจารย์ในภาควิชาศาสนาและปรัชญาทุกท่านที่ให้คำปรึกษาอันมีค่ายิ่งสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณเป็นพิเศษ อาจารย์ ดร. ธนิต โตอดิเทพย์ ที่ให้คำปรึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ พร้อมทั้งเสนอแนวทางการวิเคราะห์พุทธศาสนาในสังคมไทยในเชิงคุณภาพ

คุณค่าที่เกิดขึ้นจากการศึกษาในครั้งนี้ขอมอบแก่ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชั้นนี้ที่ทางคณะผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวได้ทั้งหมด แต่หากการศึกษามีความผิดพลาดประการใดทางคณะผู้วิจัยขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว

ผู้วิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ / พระสงฆ์ / ศาสนาและปรัชญา / จังหวัดชลบุรี

สกุล อ้นมา และสถาพร ไปเหนือ : ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน: กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (People's Opinion Toward the Image of Buddhist Monks: A Case Study of People in Saensuk Sub-district Meuang District, Chonburi Province)

การศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน: กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนและวิเคราะห์จำแนกปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและเสริมด้วยการอธิบายในเชิงคุณภาพด้วยวิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง สังเกตการณ์เป็นหลัก

ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.08$) จำแนกเป็นรายด้านเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางด้านวินัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.22$) และภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$) และการวิเคราะห์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อภาพลักษณ์พระสงฆ์ในของประชาชนในตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ ในมุมมองของประชาชนได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาและการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนา ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลให้ประชาชนมีมุมมองต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกันได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ ช่องทางการรับข่าวสาร และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

Abstract

Key word: Image / Buddhist Monks / Religion and Philosophy / Chonburi Province
Sakun Onma and Sathaporn Painuea : People's Opinion Toward the Image of Buddhist Monks: A Case Study of People in Saensuk Sub-district Meuang District, Chonburi Province

The research is to Study the People's Opinion Toward the Image of Buddhist Monks: A Case Study of People in Saensuk Sub-district Meuang District, Chonburi Province. The objective of this research was to study the image of Buddhist Monks and analysis personal factors. This research was quantitative, collected from questionnaire mix qualitative the data has been collected from in-dept interviews and observation

The study reveals that image of Buddhist Monks as a whole was at the middle average ($\bar{x} = 3.08$) looking from each item it was found that Disciplinary Role for Buddhist Monks were at middle level ($\bar{x} = 3.22$) and the image social role were at the middle level ($\bar{x} = 2.94$) and the analysis factors personal of people's opinion toward image of Buddhist it was found sex, education, and contribution for Buddhist. The factors non affect it was ages, careers, earning, information channel and participation in Buddhist activities.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
สารบัญ.....	ค
สารบัญตาราง.....	จ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
2 แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์.....	6
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	15
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	25
3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ	25
3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	27
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไป.....	30
4.2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับภาพลักษณ์.....	35
4.3 การทดสอบสมมุติฐาน.....	43
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	56
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	56
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	56
5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	57
5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป.....	58
บรรณานุกรม.....	59
ภาคผนวก.....	62

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ	30
2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ	30
3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ.....	31
4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกรายได้ต่อเดือน.....	32
5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา.....	32
6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามช่องทางการรับข่าวสารเกี่ยวกับ พระสงฆ์.....	33
7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพ.....	34
8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา	34
9 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของ ประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมและรายได้.....	35
10 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมอง ของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี การรับรู้ภาพลักษณ์ของ พระสงฆ์ตามบทบาททางพระวินัย.....	36
11 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมอง ของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการรักษาศีลของ พระสงฆ์.....	37
12 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมอง ของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการปฏิบัติตามกัจจัตถ ของพระสงฆ์.....	38
13 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมอง ของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา....	39
14 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมอง ของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการปฏิสังขรณ์ ปุชนิย สถานภายในวัด.....	40
15 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมอง ของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี การรับรู้ภาพลักษณ์ของ พระสงฆ์ตามบทบาททางสังคม.....	41
16 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมอง ของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการอบรมความรู้ธรรม และสมาธิให้กับประชาชน.....	42

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
17	ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการทำนุบำรุงการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง.....	43
18	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการส่งเสริมพัฒนา สาธารณประโยชน์.....	44
19	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการนำประชาชนเข้าร่วม พิธีกรรมทางศาสนา.....	45
20	ความแตกต่างระหว่างเพศกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ใน พระพุทธศาสนา.....	46
21	ความแตกต่างระหว่างอายุกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ใน พระพุทธศาสนา.....	47
22	ความแตกต่างระหว่างอาชีพกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ใน พระพุทธศาสนา.....	48
23	ความแตกต่างระหว่างรายได้กับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ใน พระพุทธศาสนา.....	49
24	ความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษากับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา.....	50
25	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ระหว่างการศึกษากับการรับรู้ภาพลักษณ์ของ พระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน.....	51
26	ความแตกต่างระหว่างการรับข่าวสารกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา.....	52
27	ความแตกต่างระหว่างการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนากับการรับรู้ภาพลักษณ์ ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา.....	53
28	เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ระหว่างการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนากับการ รับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน.....	54

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

พุทธศาสนาในประเทศไทยก่อนการปฏิรูปคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีบทบาทที่จะต้องตอบสนองต่อผลประโยชน์ของท้องถิ่น หรืออาจเรียกได้อีกอย่างว่า “พุทธแบบชุมชน” คือมีศูนย์กลางอยู่ที่วิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างกันไป เนื่องจากวัดในอดีตจะต้องอาศัยการสนับสนุนจากชาวบ้านแทบทุกด้าน ดังนั้น วัตรปฏิบัติและบทบาทของพระสงฆ์จึงต้องสอดคล้องต่อความคาดหวังของท้องถิ่นที่แตกต่างกัน วัดในท้องถิ่นจึงผูกพันกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ พระที่อยู่ในหมู่บ้านหรือในเมืองล้วนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้คน พระไม่แยกแยะความรู้ทางธรรมออกจากความรู้ทางโลก เช่น หมอยา หมอดู ฯลฯ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน แม้แต่สมณศักดิ์ของพระก็เป็นเกียรติยศที่ชาวบ้านเป็นผู้ยกย่องให้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2554, หน้า 92-95)

ลักษณะของศาสนาพุทธที่เป็นของชุมชนเริ่มลดลง และแทนที่ด้วยพุทธศาสนาที่มีลักษณะอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่จุดเน้นของคำสอน แนวทางการปฏิบัติศาสนา วินัยของนักบวชและการจัดองค์กรปกครองของคณะสงฆ์ ด้วยการออกพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2445 แบบแผนการปกครองอย่างใหม่ถูกสถาปนาขึ้นตามรูปแบบระบบราชการ ได้แก่ การมีสายการบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีอำนาจลดหลั่นกันเป็นขั้น ๆ ตั้งแต่เจ้าคณะใหญ่ไปจนถึงเจ้าอาวาส แต่ละลำดับขั้นต้องขึ้นต่อเจ้าคณะตามตำแหน่งหน้าที่ที่สูงกว่า รูปแบบการจัดการองค์กรอย่างเป็นทางการ เป็นผลทำให้บทบาทของพระสงฆ์จำเป็นจะต้องยึดโยงอยู่กับการตีความตามพระธรรมวินัยของผู้นำคณะสงฆ์ พระสงฆ์ถูกจำกัดอยู่ในกรอบที่กำหนด เห็นห่างออกจากชุมชน พุทธศาสนาภายหลังการปฏิรูปจึงห่างเหินออกจากชีวิตและสังคม การทรงเจ้าเข้าผี การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น ผี เทพารักษ์ ตลอดจนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ได้แก่ การรักษาพยาบาล ถูกถือว่าเป็นสิ่งแปลกปลอมที่เข้ามาปะปนกับพุทธศาสนาภายหลังการปฏิรูป (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2554, หน้า 99-105; ไพศาล วิสาโล, 2552, หน้า 55-58)

การปฏิรูปพุทธศาสนาให้มาสู่การเป็นศาสนาแห่งชาติ เป็นผลมาจากความพยายามในการรวมศูนย์อำนาจทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ไว้ภายใต้การปกครองในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ตั้งแต่รัชสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาล 5) ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในหลายครั้งตลอดยุคสมัยที่ผ่านมา ลักษณะการรวมศูนย์รูปแบบเช่นนี้ยังคงดำรงมาจนปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์ รวบรวมเอกสาร คณะผู้วิจัยได้จำแนกแนวทางการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน คือ 1. การศึกษาพระสงฆ์กับบทบาทการพัฒนา 2. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ และ 3. ศึกษาพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงในสมัยใหม่

แนวทางแรกคือการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนา การศึกษาตามแนวทางดังกล่าวมักจะมองบทบาทของพระสงฆ์ที่ค่อนข้างสถิตและอุดมคติ ดังในการศึกษาของ บรรพต วิ

ระสัยและคณะ (2523) เรื่องพระสงฆ์กับสังคมไทย หรือการศึกษาของพระมหาคณาจารย์ นันทเพชร์ (2540) ทศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ที่ได้อธิบายว่าพระสงฆ์มีบทบาทการพัฒนาสังคม 5 ด้าน ด้วยกัน ได้แก่ จิตวิญญาณ ส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม เผยแผ่ธรรม การศึกษา และสังคมสงเคราะห์ รูปแบบการศึกษาได้พยายามอธิบายถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่มีบทบาทนำในการพัฒนาร่วมกันกับชุมชนและสังคม

แนวทางที่สองคือการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ ดังในการศึกษาของ ตาล ญาณธโร เรื่องทศนคติและความหวังของเยาวชนชาวเขาที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ หรืองานวิจัยของ จรินทร์ ยังสังข์ เรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชนเมืองเชียงใหม่ แนวทางการศึกษามักมีมิติและมุมมองต่อการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ อย่างไรก็ตามการศึกษาดังกล่าวก็ยังคงมุมมองพระสงฆ์ในเชิงอุดมคติตามแนวทางแรก เนื่องจากการวิจัยคงให้ความสำคัญในเชิงปัจเจกคือมุ่งอธิบายการปรับตัวของพระสงฆ์ร่วมกับการพัฒนาในชุมชน

แนวทางสุดท้ายคือการมองพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังในการศึกษาของ พระไพศาล วิสาโล (2552) เรื่องพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ และนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2554) ศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบัน การศึกษาได้มีมุมมองต่อศาสนาพุทธว่า ศาสนาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนภายหลังการปฏิรูปคณะสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่รัฐและควบคุมพระสงฆ์ เป็นศาสนาของราชสำนักและชาวนา ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองอย่างไร แต่โครงสร้างของศาสนาแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลง

การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจในระบบโลกาภิวัตน์ ที่ได้ก่อให้เกิดกลุ่มคนใหม่ได้แก่ ขนชั้นกลาง เพิ่มมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน ด้านหนึ่งได้สะท้อนถึงความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ อีกด้านหนึ่งได้สะท้อนถึงความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสมัยใหม่ ดังในวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ 2540 ผู้คนเริ่มให้ความหมายถึงความมั่นคงในชีวิต เชิงวัตถุเพิ่มขึ้น ได้แก่ เงินตรา อำนาจทางตำแหน่งและหน้าที่ การแสวงหาความสัมพันธ์แบบใหม่ เพื่อทดแทนความโดดเดี่ยว ขาดที่พึ่งพิง จากสังคมที่มีความเป็นปัจเจกสูง

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง “ระบบศาสนา” ก็มีได้จะหลุดลอยออกจากชีวิตของผู้คนแต่อย่างไร แต่กลับสัมพันธ์อยู่กับการดำเนินชีวิตอย่างแนบแน่น มีการปรับตัวอย่างแพร่หลายในระบบความเชื่อต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาของชีวิตสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นกับผู้คน แม้บางส่วนอาจถูกกล่าวว่าย่นอกหลักธรรมของพุทธศาสนา ดังเช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรม ที่อยู่นอกเหนือคำอธิบาย ศาสนาพุทธบางส่วนได้รับเอาสิ่งเหล่านี้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา ดังใน ลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 เกิดขึ้นมาเพื่อพร้อมกับการเติบโตของชนชั้นกลาง

การปรับตัวทางศาสนาในสังคมสมัยใหม่ จึงมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องและรองรับกับการเจริญเติบโตของชนชั้นกลางที่ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ดังเช่น ธรรมกาย สันติอโศก พุทธศาสนิกขุ หรือลัทธิพิธีเสด็จพ่อ ร.5 การบูชากรมหลวงชุมพรฯ ความพยายามดังกล่าวถูกนำเสนอผ่านความศักดิ์สิทธิ์ และการตอบสนองที่รวดเร็วด้วยคำขอเพื่อสนับสนุน เสริมสร้างความมั่นใจ ของปัจเจกได้แก่ การขอพรเพื่อให้ตนเองมั่งมีหรือบรรลุความสำเร็จในหน้าที่การงาน การขยายตัวของปรับเปลี่ยน

ความมั่นคงทางด้านจิตใจมีได้จำกัดอยู่เฉพาะในทางศาสนาเพียงเท่านั้น แต่ขยายขอบเขตมาถึงการเจริญเติบโตของลัทธิพิธีอื่นด้วย ได้แก่ การทรงเจ้า เข้าผี ที่อยู่แทบทุกหัวเมืองของประเทศไทย

พุทธศาสนากระแสหลักที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความเจริญเติบโตของชนชั้นกลาง ศาสนาแห่งชาติได้รับแนวคิด “ความศักดิ์สิทธิ์” เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาด้วย เช่น การดลบันดาลเพื่อตอบสนองชีวิตของพระพุทธรูป โดยอ้างอิงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์นั้น การลอดโบสถ์เพื่ออ้างอิงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของสถานประกอบศาสนา การนอนในโลงศพเพื่อต่ออายุ ฯลฯ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พุทธศาสนาแห่งชาติในยุคของการเป็นสมัยใหม่ ได้ทำการผลิตสร้างวัตถุและอ้างอิงอยู่กับ “ความศักดิ์สิทธิ์” ด้วยการอธิบายและความพยายามในการสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจ ที่มากกว่าการให้คำปรึกษาในทางศาสนาที่มีความล้าสมัยและไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

การปรับเปลี่ยนของบทบาททางศาสนาพุทธมิได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในตัวของโครงสร้างสถาบันทางศาสนาในประเทศไทยเพียงเท่านั้น การปรับเปลี่ยนได้ขยายตัวไปสู่พระสงฆ์ด้วย ดังจะเห็นได้จาก พระสงฆ์จำนวนหนึ่งที่ทำตัวเป็นผู้วิเศษและมีความร่ำรวย จากการใช้ศรัทธาความเชื่อของประชาชนมาเป็นเครื่องมือ มีการผลิตบุญตัวใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้คนเข้ามาบริโภคน หรือการอ้างตัวเป็นผู้วิเศษหรือมีคุณวิเศษสามารถบรรลุเป็นอรหันต์ จึงกลายเป็นการเปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์บางรายเข้ามาหาความมั่งคั่ง ดังในปรากฏการณ์เณรคำ ได้กลายเป็นภาพสะท้อนอย่างหนึ่งที่นำไปสู่ความสั่นคลอนของแวดวงศาสนาพุทธอย่างกว้างขวาง ด้วยภาพของพระสงฆ์ที่มีรถหรูราคาหลายสิบล้านเดินทางด้วยเครื่องบินเจ็ทส่วนตัว และพฤติกรรมที่ล่อแหลม จากพฤติกรรมของพระสงฆ์จำนวนหนึ่งได้นำไปสู่ปัญหาภาพลักษณ์ของสถาบันสงฆ์ที่มีต่อสาธารณชน

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายด้าน ประกอบกับความแข็งทื่อของพุทธศาสนาแห่งชาติที่ไม่สอดคล้องไปกับการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและการเกิดขึ้นของกลุ่มคนใหม่ ๆ โดยเฉพาะชนชั้นกลางพุทธศาสนาทั้งในเชิงโครงสร้างและปัจเจกจึงมีความจำเป็นที่จะต้องผลิตวัตถุแบบใหม่ โดยอ้างอิงจากความศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มคนใหม่ ๆ การปรับเปลี่ยนจากความศักดิ์สิทธิ์มาสู่ความมั่งคั่งของพระบางรูป อาจกลายเป็นปัญหาที่ยอกย้อนและกลับมาทิ่มแทงพุทธศาสนาแห่งชาติ จากปัญหาดังกล่าวจึงกลายเป็นภาพสะท้อน ภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ทั้งโครงสร้าง ทางด้านลบ จากปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจจะนำไปสู่วิกฤติแห่งศรัทธาของฝ่ายประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธในประเทศไทย

ชุมชนแสนสุขอาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วนตามลักษณะของพื้นที่ได้แก่ พื้นที่ตามชายฝั่งชาวบ้านจะมีอาชีพทางการประมงเพื่อการบริโภคในครอบครัว บางส่วนถูกนำออกจำหน่ายสู่ตลาด และพื้นที่ราบบริเวณตอนบน ที่ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนและชาวไทย ซึ่งนิยมประกอบอาชีพทางการค้า ผู้คนในชุมชนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานต่างมีความสัมพันธ์อยู่กับความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่หรือกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ชุมชนเขาสามมุขจะนับถือเจ้าแม่เขาสามมุข ชาวจีนที่เข้ามาพร้อมกับพุทธศาสนา(มหายาน) ขณะที่ชาวไทยส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ(เถรวาท) ดังจะเห็นได้จากการเกิดขึ้นของวัดในชุมชนเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตามระบบความเชื่อทั้งในด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลัทธิทางศาสนา ของชาวบ้านชุมชนแสนสุข กลับมิได้แยกออกจากกันแต่อย่างใด แต่มีลักษณะที่เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม คือ การผสม

กลมกลืนและหลอมรวมกัน ด้วยระบบฐานคิดของความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่แตกต่างกันมาก ดังจะเห็นได้จาก ผู้คนชาวจีนดั้งเดิมที่นับถือพุทธฝ่ายมหายาน ก็ยังคงเดินเข้าวัดฝ่ายเถรวาท ศาสนสถานทางพุทธมหายานและศาลเจ้า ขณะที่ชาวไทยที่นับถือพุทธฝ่ายเถรวาทก็ยังคงเข้าร่วมทำบุญกับทางศาลเจ้า เดินทางขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ของชุมชน โดยเฉพาะเจ้าแม่เซาสามมุข ดังนั้นการเปิดกว้างทางศาสนาพุทธ (เถรวาท) และเป็นศาสนาที่ชาวบ้านในชุมชนตลอดจนระดับชาติ จึงส่งผลทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะศาสนาที่เข้ามาเป็นที่นับถือแก่ผู้คนในท้องถิ่นตำบลแสนสุขเป็นอย่างมาก

จากข้างต้นคณะผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ที่มีผลต่อพุทธศาสนาอันเป็นระบบความเชื่อหลักของสังคม รวมไปถึงชาวบ้านชุมชนตำบลแสนสุข การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้นำไปสู่ การปรับตัวของพุทธศาสนาโดยเฉพาะพระสงฆ์ ที่พยายามอ้างถึงความศักดิ์สิทธิ์เพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเองดังที่ปรากฏบนข่าวสารต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อในเชิงลบสะท้อนมาสู่สภาพลักษณะของแวดวงศาสนาพุทธ ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวจึงนำมาสู่ประเด็นการศึกษาของคณะผู้วิจัยว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นในแวดวงทางศาสนาพุทธที่สะท้อนเป็นภาพลักษณะในด้านลบจะส่งผลกระทบต่อมุมมองของชาวบ้านอย่างไร ?

1.2 วัตถุประสงค์

- ✓ 1. เพื่อศึกษาภาพลักษณะของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนในตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี
- ✓ 2. เพื่อวิเคราะห์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อภาพลักษณะพระสงฆ์ในของประชาชนในตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาจะสะท้อนอีกมุมหนึ่งของพระสงฆ์ตลอดจนภาพลักษณะของแวดวงทางศาสนาพุทธที่สอดคล้องกับสมัยปัจจุบัน
2. ผลการศึกษาจะนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ในด้านของมุมมองของฝ่ายประชาชนที่มีต่อพุทธศาสนา จากปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พื้นที่ของเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ประกอบไปด้วย 15 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านโชคดี ชุมชนบ้านเหมือง ชุมชนบ้านแหลมแท่น ชุมชนท้ายตลาด ชุมชนหาดวอนนภา ชุมชนเซาสามมุข ชุมชนร่วมใจพัฒนา ชุมชนมุขแสนเจริญ ชุมชนตาลล้อม ชุมชนบางเป้ง ชุมชนดอนบน ชุมชนสมใจนิก ชุมชนแสนสุข ชุมชนวัดกลางดอน ชุมชนมาบมะยม และประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาหรือที่พักอาศัยอยู่ในเขตตำบลแสนสุข โดยประชากรที่ใช้ทำการศึกษาช่วงอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

ขอบเขตในด้านเนื้อหาของการศึกษา

การศึกษาการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งศึกษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ ในมุมมองของประชาชนในตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี ในประเด็นด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและการเผยแผ่ศาสนา ด้านการส่งเสริมการศึกษา ด้านการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่พุทธศาสนา ด้านความเสื่อมเสียของพระสงฆ์

ขอบเขตด้านช่วงเวลาของการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนในตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี ปี พ.ศ. 2556

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์ เป็นคำที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า image คำว่า image นี้เดิมใช้คำว่าจินตภาพหรือจินตภาพ แต่ไม่ได้รับความนิยมจึงเปลี่ยนเป็น “ภาพลักษณ์” เมื่อปี พ.ศ.2519 โดยพลตรี พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงษ์ประพันธ์ ได้ประทานเสนอให้ใช้คำนี้ (การประชุมคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ไทยราชบัณฑิตยสถาน) เพราะตรงกับความหมายของคำว่า image (นันทน์ภัส เสื่องาม เอี่ยม, 2546) ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ใช้คำว่า จินตภาพหรือภาพพจน์ หมายถึง “คำพูดที่เป็นสำนวนโวหาร ทำให้เห็นเป็นภาพ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า figure of speech ทั้งความเข้าใจโดยทั่วไปของคน “ภาพพจน์” กับ “ภาพลักษณ์” ได้ถูกนำมาใช้ในความหมายเดียวกันที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “image” “ภาพพจน์” เคยเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ส่วนคำว่า “ภาพลักษณ์” เริ่มใช้มากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งในที่นี้ ผู้ศึกษาขอใช้คำว่า “ภาพลักษณ์” ในการศึกษาวิจัย

พจนานุกรมของออกซ์ฟอร์ด ได้ให้ความหมายของภาพลักษณ์ ดังนี้ 1) ภาพที่ปรากฏของบุคคลหรือสิ่งของ 2) ภาพที่สะท้อนทางกระจกหรือเลนส์ 3) ภาพภายในจินตภาพและ 4) ความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้โดยทั่วไปของสาธารณชนต่อบุคคลหรือสิ่งนั้น (Pollard, Liebeck, 1983) ทั้งนี้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของภาพลักษณ์ไว้หลายท่าน เช่น คาลิชซ์ และคาลิชซ์ (Kalisch & Kalisch, 1983) กล่าวถึง ภาพลักษณ์ว่าเป็นภาพที่บุคคลรับรู้ เกิดจากประสบการณ์ในอดีตและให้ความหมายของภาพลักษณ์พยาบาลไว้ว่าเป็นผลของความเชื่อ ความคิด และความประทับใจของประชาชนที่มีต่อพยาบาลและการปฏิบัติงานพยาบาล (Kalisch & kalisch, 1987)

เลสซี่ (Lesly, 1971) ผู้มีชื่อเสียงด้านการประชาสัมพันธ์ ได้ให้ความหมายภาพลักษณ์เป็นความประทับใจของบุคคลหนึ่งที่มีต่อองค์การ สถาบัน บุคคล กลุ่มบุคคล เช่นเดียวกับวิรัช ลภีรัตนกุล (2538) ได้ให้ความหมาย ภาพลักษณ์เป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจพร้อมกับความความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อองค์การ สถาบัน ภาพในใจดังกล่าวของบุคคลนั้น ๆ อาจจะได้มาจากทั้งประสบการณ์ตรง (direct experience) และประสบการณ์ทางอ้อม (indirect experience) ของตัวเขาเอง เช่น ได้ประสบมาด้วยตนเอง หรือได้ยินได้ฟังมาจากคำบอกกล่าวของผู้อื่น เพื่อนฝูง ญาติมิตร หรือจากกิตติศัพท์เล่าลือ เป็นต้น

คอตเลอร์ (Kotler, 2000) ปรมาจารย์ด้านการตลาด อธิบายถึงคำ ภาพลักษณ์ (image) ว่าเป็นองค์รวมของความเชื่อ ความคิด และความประทับใจที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทัศนคติและ

การกระทำใด ๆ ที่คนเรามีต่อสิ่งนั้น ๆ จะมีความเกี่ยวพันอย่างสูงกับภาพลักษณ์ของสิ่งนั้น

พงษ์เทพ วรกิจโกการ (2537) นักประชาสัมพันธ์ได้กล่าวว่า ภาพลักษณ์เป็นภาพที่เกิดขึ้นในจิตในบุคคล เกี่ยวกับสิ่งหนึ่ง หรือหลายสิ่ง เกิดความประทับใจ เกิดประสบการณ์และการรับรู้ เป็นเจตคติ หรือความคาดหวังของบุคคลต่อเป้าหมาย โดยเป้าหมายนั้นบุคคลหรือองค์กรใดๆก็ได้ จะกลายเป็นคุณค่าเพิ่ม หรือความนิยมหรือชื่อเสียง และเป็นพลังแฝงที่จะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรม

อวยพร ตันมุขกุล (2539) ได้ให้ความหมายภาพลักษณ์ว่า ภาพลักษณ์ คือ ภาพที่เกิดขึ้นในความนึกคิดของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ภาพที่เกิดขึ้นในความคิดอาจเป็นภาพของตนเองหรือของผู้อื่น สิ่งอื่นก็ได้ ภาพลักษณ์อาจเป็นภาพที่มีอยู่ก่อนแล้ว จากประสบการณ์ที่ผ่านมา แต่โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์มักจะสร้างภาพลักษณ์ที่ตนประสงค์ไว้ควบคู่กันไปด้วยการสร้างภาพที่จะเกิดขึ้น หรือต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต

พรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2541) อธิบายคำว่า ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลตามความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อองค์กร สถาบัน บุคคลหรือการดำเนินงาน ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจนี้อาจเป็นผลมาจาก การได้รับประสบการณ์โดยตรง หรือประสบการณ์ทางอ้อมที่บุคคลนั้นรับรู้มา

นันทน์ภัส เสืองามเอี่ยม (2546) ได้ให้ความหมายของภาพลักษณ์ว่าเป็นภาพที่เกิดขึ้นในใจที่บุคคลมีต่อบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น บางครั้งอาจหมายถึงตัวเองอันเป็นผลมาจากขบวนการสื่อสารทั้งทางตรง และทางอ้อมที่ก่อให้เกิดเป็นประสบการณ์สั่งสมไว้ในใจ และกลายเป็นภาพลักษณ์ในที่สุด ซึ่งภาพลักษณ์ดังกล่าวจะมีอิทธิพลต่อท่าทีหรือการแสดงออกของบุคคลนั้นที่มีต่อบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นตัวแสดงภาพลักษณ์ออกมา

สรุปความหมายของภาพลักษณ์ จึงหมายถึงภาพที่บุคคลหรือผู้ใช้บริการจินตนาการจากความคิด ความเชื่อ ซึ่งเกิดขึ้นในใจ โดยได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ที่ผ่านมา รับรู้ต่อบุคคล องค์กรหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งทางตรง และทางอ้อม ทั้งนี้ต้องมีความประทับใจเพียงพอที่จะสร้างเป็นภาพอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นภาพทางบวกหรือทางลบก็ได้ที่แสดงออกมาเป็นคุณลักษณะ หรือกิจกรรมที่ปฏิบัติ

องค์ประกอบของภาพลักษณ์

โบลดิง (Boulding, 1975) ได้อธิบายว่า “ภาพลักษณ์” เป็นความรู้ และความรู้สึกของเราที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะความรู้ที่เป็นความรู้ที่เราสร้างขึ้นมาจากเฉพาะตน เป็นความรู้เชิงอัตวิสัย (subjective knowledge) ซึ่งประกอบด้วย “ข้อเท็จจริง” คุณค่าที่เราเป็นผู้กำหนดโดยแต่ละบุคคล จะเก็บสะสมความรู้เชิงอัตวิสัยเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่ได้ประสบและมีความเชื่อว่าจริง เนื่องจากคนเราไม่สามารถรับรู้และทำความเข้าใจกับทุกสิ่งได้ครบถ้วนเสมอไป เรามักจะได้เฉพาะภาพบางส่วนหรือลักษณะกว้าง ๆ ของสิ่งเหล่านั้น ซึ่งอาจไม่ชัดเจนแน่นอนเพียงพอ แล้วมักตีความหมายหรือให้ความหมายแก่สิ่งนั้น ๆ ด้วยตัวเราเอง ความรู้เชิงอัตวิสัยนี้ประกอบกันเป็นภาพลักษณ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในโลกตามทัศนะของเรา และพฤติกรรมที่เราแสดงออกก็จะขึ้นอยู่กับภาพลักษณ์ของสิ่งนั้น ๆ ที่เรามีอยู่ในสมองด้วย เพื่อให้ง่ายแก่การเข้าใจอาจแยกองค์ประกอบของภาพลักษณ์ได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้ (Boulding, 1975)

1. องค์ประกอบเชิงการรับรู้ (Perceptual component) เป็นสิ่งที่บุคคลได้จากการสังเกตโดยตรง แล้วนำสิ่งนั้นไปสู่การรับรู้ สิ่งที่ถูกรับรู้นี้อาจจะเป็นบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ ความคิด หรือสิ่งของต่าง ๆ เราจะได้ภาพของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้โดยผ่านการรับรู้เป็นเบื้องต้น

2. องค์ประกอบเชิงความรู้ (Cognitive component) ได้แก่ ส่วนที่เป็นความรู้เกี่ยวกับลักษณะ ประเภท ความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกตและการรับรู้

3. องค์ประกอบเชิงความรู้สึก (Affective component) ได้แก่ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อาจเป็นความรู้สึกผูกพัน ยอมรับหรือไม่ยอมรับ ชอบหรือไม่ชอบ

4. องค์ประกอบเชิงการกระทำ (Cognitive component) เป็นความมุ่งหมาย หรือเจตนาที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติตอบโต้สิ่งเร้า นั้น โดยเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบเชิงความรู้และเชิงความรู้สึก

จะเห็นได้ว่า การคำนึงถึงภาพลักษณ์ที่ต้องรับรู้ เรียนรู้ การรู้สึก และการกระทำในทุกสิ่งที่ได้เข้าไปสังเกตเห็น ทั้งที่เข้าไปเกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เป็นทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ภาพลักษณ์มีพลังขับเคลื่อนสิ่งที่มีคุณค่าของตนเองหรือขององค์กรออกมาให้สาธารณชนได้เห็นได้รับรู้

ประเภทของภาพลักษณ์

แฟรงค์ เจฟกินส์ (Frank Jefkins, n.d. อ้างถึงใน ชูเกียรติ วงศ์เทพเตียน, 2548, หน้า 75 - 81) ได้จำแนกประเภทของภาพลักษณ์ไว้ ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ซ้อน (Multiple Image) เป็นภาพของหน่วยงานต่าง ๆ ในสายตาของประชาชน หรือเป็นภาพลักษณ์ที่ตัวแทนขององค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ได้ทำให้เกิดขึ้น เช่น พริตตี้เกิร์ล (Pretty Girl) ที่ทำให้ภาพลักษณ์ของบริษัทสินค้าหรือบริการที่ว่าจ้าง มีความแตกต่างกันออกไปในสายตาของประชาชน เป็นต้น

2. ภาพลักษณ์ปัจจุบัน (Current Image) เป็นภาพลักษณ์ปัจจุบันที่กลุ่มชนมีความคิดเป็นไปในทางเดียวกัน เช่น ภาพลักษณ์ของนักการเมืองที่เป็นบุคคลที่ไม่สุจริตในสายตาของคน

3. ภาพลักษณ์กระจกเงา (Mirror Image) เป็นภาพลักษณ์ที่เปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพของผู้ส่งออกมา แต่อาจเป็นลักษณะใดก็ได้ตามความคิดของบุคคลนั้นที่ส่องกระจกอยู่ อาจถูกต้องหรือไม่ก็ได้ แต่ขึ้นอยู่กับความนึกคิดของตนเอง

4. ภาพลักษณ์ที่พึงปรารถนา (Wish Image) เป็นภาพลักษณ์ที่ฝ่ายบริหารขององค์กรต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์กรของตนเอง

5. ภาพลักษณ์สูงสุดที่ทำได้ (Optimum Image) เป็นภาพลักษณ์ที่ต้องตระหนักถึงความ เป็นจริงและความเข้าใจ แต่การที่จะได้ภาพลักษณ์แบบนี้ย่อมมีอุปสรรคหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ของผู้รับสารอุปสรรคของการใช้สื่อต่าง ๆ จนไม่สามารถทำให้การกำหนดภาพลักษณ์ที่ต้องการได้ตามความเป็นจริง

6. ภาพลักษณ์ที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง (Correct and Incorrect Image) เป็นภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นไม่ตรงกับความเป็นจริง หรือตามเหตุการณ์ที่เป็นอยู่จึงจำเป็นต้องแก้ไขให้ถูกต้อง ให้กลายเป็นภาพลักษณ์ที่แท้จริง

7. ภาพลักษณ์สินค้าและบริการ (Product and service Image) เป็นภาพลักษณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวสินค้า บริการ และภาพลักษณ์นี้มีความเกี่ยวข้องกับองค์กรด้วย เพราะว่าถ้าภาพลักษณ์ขององค์กรไม่ดีก็จะทำให้ภาพลักษณ์ของตัวสินค้าและบริการไม่ดีไปด้วย

8. ภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Image) เป็นภาพลักษณ์คล้ายกับตัวสินค้า แต่ภาพลักษณ์นี้เป็นภาพลักษณ์ของตราสินค้า หรือ Logo

9. ภาพลักษณ์องค์กร (Corporate Image) เป็นภาพลักษณ์ขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยเน้นภาพรวมขององค์กรนั้น

10. ภาพลักษณ์สถาบัน (Institution Image) คล้ายกับภาพลักษณ์องค์กร แต่มุ่งเน้นที่ตัวสถาบันหรือตัวองค์กรโดยตรง โดยที่ไม่ได้มุ่งเน้นทางด้านธุรกิจหรือการค้า

คอตเลอร์ (Kotler, 2000, p.296) ได้กล่าวถึงภาพลักษณ์ในบริบทของการตลาด ไว้ว่า ภาพลักษณ์ (Image) เป็นวิธีที่ประชาชนรับรู้เกี่ยวกับบริษัทหรือผลิตภัณฑ์ของบริษัทและภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากปัจจัยหลายประการภายใต้การควบคุมของธุรกิจ เมื่อพิจารณาภาพลักษณ์ที่องค์การธุรกิจสามารถนำมาเป็นองค์ประกอบทางการบริหารจัดการได้แล้วอาจจำกััดขอบเขตประเภทภาพลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการตลาดให้ ชัดเจนโดยจำแนกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ภาพลักษณ์สินค้าหรือบริการ (Product of service Image) คือ ภาพที่เกิดขึ้นภายในใจของประชาชนที่มีผลต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการของบริษัทเพียงอย่างเดียว ไม่รวมถึงตั้งองค์การหรือตัวธุรกิจ ซึ่งบริษัทหนึ่งอาจมีผลิตภัณฑ์หลายชนิดและหลายยี่ห้อจำหน่ายอยู่ในท้องตลาด ดังนั้นภาพลักษณ์ประเภทนี้จึงเป็นโดยรวมของผลิตภัณฑ์หรือบริการทุกชนิดและทุกตราที่ยี่ห้อ ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง

2. ภาพลักษณ์ตราที่ยี่ห้อ (Brand Image) คือ ภาพที่เกิดขึ้นในใจของประชาชนที่มีต่อสินค้ายี่ห้อหรือตรา (Brand) ใดตราหนึ่ง หรือเครื่องหมายการค้า (Trademark) ใดเครื่องหมายการค้าหนึ่ง ส่วนมากมักอาศัยวิธีการโฆษณาและการส่งเสริมการขายเพื่อปกป้องบุคลิกลักษณะของสินค้า โดยการเน้นถึงคุณลักษณะเฉพาะหรือจุดขาย แม้สินค้าหลายยี่ห้อจะมาจากบริษัทเดียวกัน แต่ก็ไม่จำเป็นต้องมีภาพลักษณ์เหมือนกัน เนื่องจากภาพลักษณ์ของตราที่ยี่ห้อถือว่าเป็นสิ่งเฉพาะตัว โดยขึ้นอยู่กับข้อกำหนดตำแหน่งครองใจ (Positioning) ของสินค้ายี่ห้อใดยี่ห้อหนึ่ง ที่บริษัทต้องการให้มีความแตกต่าง (Differentiation) จากยี่ห้ออื่น ๆ

3. ภาพลักษณ์ของสถาบันหรือองค์กร (Institutional Image) คือ ภาพที่เกิดในใจของประชาชนที่มีต่อองค์การหรือสถาบัน ซึ่งเน้นเฉพาะตัวสถาบันหรือองค์กรเพียงส่วนเดียวไม่รวมถึงสินค้าหรือบริการที่จำหน่าย ดังนั้น ภาพลักษณ์ประเภทนี้จึงเป็นภาพที่สะท้อนถึงการบริหารและการดำเนินงานขององค์การทั้งในแง่ระบบบริหารจัดการ บุคลากร (ผู้บริหารและพนักงาน) ความรับผิดชอบต่อสังคม และการทำประโยชน์แก่สาธารณะ

ชนิดของภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์จำแนกได้หลายลักษณะ ได้แก่การจำแนกตามลักษณะของการเกิดภาพลักษณ์ จำแนกตามมุมมองของบุคคล หรือจำแนกตามสภาพการณ์ที่ปรากฏ

การจำแนกตามลักษณะของการเกิดภาพลักษณ์ ซึ่ง อำนวย วีรวรรณ (2537) ได้อธิบายว่า การเกิดภาพลักษณ์เกิดได้ 2 ลักษณะ คือ

1. เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ คือ การปล่อยให้ไปเป็นไปตามสภาวะแวดล้อมที่มากระทบในช่วงเวลาต่าง ๆ ซึ่งภาพลักษณ์ที่ออกมาอาจจะผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง แล้วแต่ประชาชน จะนึกคิด โดยมีได้ดำเนินการให้เป็นไปตามที่องค์การปรารถนา

2. เกิดขึ้นจากการปรุงแต่งหรือสร้างสรรค์ โดยกระบวนการ การสร้างภาพลักษณ์ตามที่ต้องการไว้วางแผนไว้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องกิจกรรมขององค์การว่าจะไปในรูปแบบใด และเรื่องของบุคลากรในเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงาน

การจำแนกตามมุมมองของบุคคล จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า โดยทั่วไป ภาพลักษณ์มองได้ 2 มุมมอง คือ

1. มุมมองที่บุคคลหรือบุคคลในองค์การมองภาพลักษณ์ตนเอง

1.1 การมองภาพลักษณ์ตนเอง เป็นการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ที่แสดงออกทั้งทางการกระทำและบุคลิกภาพ ซึ่งสตราเซน (Strasen, 1992) ได้กล่าวถึงการมองภาพลักษณ์ของตนเองสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาวิชาชีพ โดยจะแสดงออกทางการกระทำและบุคลิกภาพถ้าบุคคลมองภาพลักษณ์ตนเองในทางบวกจะทำให้เห็นคุณค่าในตนเองสามารถประกอบวิชาชีพด้วยความภาคภูมิใจ และส่งผลให้การปฏิบัติกรพยาบาลมีคุณภาพดีถ้ามองภาพลักษณ์ตนเองเป็นลบจะทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าลดลง ซึ่งอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงาน และคุณภาพการพยาบาลในอนาคตได้

1.2 การมองภาพลักษณ์ของบุคคลในองค์การ ซึ่งถ้าบุคคลในองค์การรู้จุดบกพร่องหรือจุดอ่อนขององค์การของตนเอง และพยายามแก้ไข จะทำให้สร้างภาพลักษณ์ขององค์การอย่างเหมาะสมได้ (เกรียงศักดิ์ โลหะชาละ, 2541)

2. มุมมองที่บุคคลมองภาพลักษณ์ของผู้อื่น เป็นสิ่งที่วิชาชีพการพยาบาลให้ความสนใจมากและถือเป็นมุมมองที่สำคัญ เพราะจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ ถ้าภาพลักษณ์ดีจะทำให้ประชาชนเชื่อถือ ศรัทธาและไว้วางใจ ดังที่เคลลี (Kelly, 1992) ให้ทัศนะว่าพยาบาลผู้ปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิก มีส่วนสำคัญมากในการสร้างภาพลักษณ์พยาบาล เพราะประชาชนทั่วไปต้องสัมผัสกับพยาบาลทุกพื้นที่ ภาพลักษณ์พยาบาลที่เกิดขึ้น จึงเป็นการสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของประชาชน หรือผู้รับบริการที่มีต่อพยาบาล

นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกภาพลักษณ์ตามสภาพการณ์ที่ปรากฏ คือ ภาพลักษณ์ที่เป็นจริง (real image) และภาพลักษณ์ในอุดมคติ (ideal image) (Strasen, 1992)

1. ภาพลักษณ์ที่เป็นจริง (real image) เป็นภาพที่บุคคลรับรู้ว่าเกิดขึ้นจริงตามประสบการณ์ที่ได้รับ ภาพลักษณ์ที่เป็นจริงจึงเป็นภาพที่บุคคลมีความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับผลรวมของทั้งรูปร่างภายนอก และความนึกคิด สถิติปัญญา คุณค่าความรู้สึกภายในของบุคคลหนึ่งที่สะท้อนออกมาให้ผู้อื่นได้พบเห็น สัมผัสได้ด้วยตา ด้วยใจ และด้วยความรู้สึก ตามการรับรู้ของแต่ละบุคคลว่าเกิดขึ้นจริงในสถานการณ์นั้น ๆ หากบุคคลนั้นมีภาพลักษณ์ตนเองดี บุคคลนั้นจะมีการกระทำพฤติกรรมการแสดงออกในทางที่ดี เหมาะสม เป็นที่ยอมรับในทางสังคม สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติของตนเองได้

2. ภาพลักษณ์ในอุดมคติ (ideal image) หรืออาจเรียกว่าภาพลักษณ์ที่คาดหวัง หรือภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ เป็นภาพที่บุคคลคาดหวัง หรือต้องการให้เกิดขึ้น ภาพลักษณ์ในอุดมคติจึงเป็นภาพที่บุคคลตั้งเป้าหมาย เพื่อจะให้เกิดขึ้นกับตนเอง หรือคาดหวังตนเองควรจะเป็นเช่นไร ซึ่งบุคคลที่มีภาพลักษณ์ตนเองดี บุคคลผู้นั้นจะมีความมุ่งมั่นให้เป็นไปตามที่ตนเองคาดหวังและจะพยายามผลักดันตนเองให้บรรลุตามเป้าหมาย

ทั้งนี้ภาพลักษณ์ที่เป็นจริงและในอุดมคติสามารถเกิดควบคู่กันไปได้ (อวยพร ตัณมุขกุล, 2539) โดนก่อนที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่คาดหวัง ในอุดมคติขึ้นต้องมีการศึกษาภาพลักษณ์ที่เป็นจริงเกิดขึ้นก่อนว่าเป็นเช่นไร มีจุดเด่น จุดด้อย อะไรบ้าง ซึ่งภาพลักษณ์ในอุดมคติอาจเป็นภาพที่สอดคล้องหรือแตกต่างจากภาพลักษณ์ที่เป็นจริงก็ได้ ขึ้นอยู่กับการให้คุณค่า ความต้องการขั้นพื้นฐาน หรือเป้าหมายขององค์การและบุคคลในองค์การ (พงษ์เทพ วรภิกขโกธาธร, 2537) บุคคลที่มีภาพลักษณ์ตนเองที่เป็นจริงและในอุดมคติไม่แตกต่างกันมาก จะมีความภาคภูมิใจในตนเองมีการยอมรับนับถือตนเอง (self esteem) มีภาวะสุขภาพและความเป็นอิสระในตนเองอยู่ในระดับสูง (Strasen, 1992) แต่หากบุคคลนั้นมีภาพลักษณ์ตนเองที่เป็นจริงและในอุดมคติแตกต่างกันมาก บุคคลนั้นจะรู้สึกว่ามีคุณค่าลดลง คับข้องใจต้องพึ่งพิงผู้อื่น (Strasen, 1992) ซึ่งทุกวิชาชีพและทุกองค์การ ย่อมต้องการให้บุคลากรในวิชาชีพและในองค์การ มีภาพลักษณ์ตนเองที่ดีเพื่อส่งผลให้พัฒนาภาพลักษณ์วิชาชีพให้ดีขึ้นต่อไป

จะเห็นได้ว่า ภาพลักษณ์จำแนกได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการศึกษาของแต่ละคนในที่นี้ผู้ศึกษาให้ความสำคัญกับมุมมองที่บุคคลมองภาพลักษณ์ผู้อื่น เพราะเป็นภาพสะท้อนกลับที่จะทำให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้พยาบาลปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ จึงทำให้ผู้ศึกษา ได้นำมาเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้ และศึกษาทั้งภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจริง เปรียบเทียบกับภาพลักษณ์ในอุดมคติ เพราะผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างภาพลักษณ์ของพยาบาลที่เหมาะสมกับวิชาชีพและความต้องการของบุคลากรอื่นที่ทำงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายได้สำเร็จ

ความสำคัญของภาพลักษณ์

การอยู่รอดของการดำเนินกิจการของหน่วยงานทุกหน่วยขึ้นอยู่กับภาพลักษณ์ หากหน่วยงานหรือองค์การสถาบันใดมีภาพลักษณ์ที่ดีประชาชนก็จะเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ให้ความไว้วางใจและความร่วมมือต่อหน่วยงานนั้น ๆ ก่อให้เกิดความราบรื่นในการดำเนินงานและความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงานนั้น ๆ ในทางตรงกันข้ามถ้าหากหน่วยงานใดมีภาพลักษณ์ในเชิงลบมีชื่อเสียงเสื่อมเสีย ประชาชนก็จะไม่ไว้วางใจ ไม่เชื่อถือ เกิดความสงสัยระแวง หรือเกลียดชังหน่วยงานนั้นไปในที่สุด ซึ่งผลที่ตามมาก็คือหน่วยงานหรือองค์การนั้น ๆ ย่อมประสบอุปสรรคนานาชนิดในการปฏิบัติงาน และถ้าหากปล่อยทิ้งไว้ไม่มีการแก้ไขหน่วยงานนั้นก็ไม่สามารถอยู่รอดได้ต้องล้มเลิกกิจการไปในที่สุด (เสริมชัย ระกำพลและคณะ, 2543, หน้า 13)

การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีเป็นวิธีการที่เป็นพลังรวมในการส่งเสริมการตลาด จึงมีหน้าที่ในการติดต่อสื่อสารจากองค์การไปสู่ผู้บริโภคเป้าหมาย (สุนิสา ประวิชัย, 2545, หน้า 105 - 109) ดังนี้

1. การให้ข่าวสารข้อมูล (Informing)
2. โน้มน้าวชักจูงใจ (Persuading)
3. เตือนความจำ (Reminding)

ในปัจจุบันองค์กรธุรกิจได้ใช้กิจกรรมด้านการประชาสัมพันธ์เข้าไปร่วมสร้างเสริม (Integrated Forces) กับสวนผสมทางการตลาดมากยิ่งขึ้น จะเห็นว่าในการออกผลิตภัณฑ์ใหม่สู่ตลาดมักระดมพลังรวมทางการส่งเสริมทางการตลาด สิ่งแรกที่ต้องทำคือในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์นั้น จึงเริ่มรณรงค์ทางการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น เริ่มจากการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับข่าวสาร ได้รู้จักเกี่ยวกับผู้ผลิตสินค้า จากนั้นจึงจัดงานเปิดตัวสินค้า แล้วจึงทำโฆษณาสินค้าผ่านสื่อต่าง ๆ จะเห็นว่าการประชาสัมพันธ์จะเป็นกลยุทธ์แรกทางการตลาดเพื่อให้พลังทางการตลาดอื่น ๆ สามารถแทรกแซงสู่ตลาดเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งกว่าที่จะใช้กิจกรรมทางโฆษณาและส่งเสริมการขายเพียงอย่างเดียว โดยการประชาสัมพันธ์ช่วยให้เกิดการยอมรับและการตอบสนองการโฆษณาและตัวสินค้าได้รวดเร็วขึ้น เพราะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้นมาก่อนสิ่งที่สอง คือ การโน้มน้าวชักจูงใจ แม้ว่าองค์กรธุรกิจจะมุ่งหวังกระตุ้นการบริโภค หรือการรับชม แต่โดยเจตนาที่แท้จริงแล้วในขั้นโน้มน้าวชักจูงใจมิได้มีความพยายามที่จะทำให้มีการตอบสนองในแง่การบริโภคหรือรับชมทันที แต่จะพยายามสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับตัวผลิตภัณฑ์และองค์กรผู้ผลิต เพื่อให้มีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมผู้บริโภค หรือการชมในระยะเวลาของประชาชน ดังนั้นการประชาสัมพันธ์จึงเข้าไปมีส่วนในการโน้มน้าวชักจูง โดยเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับองค์กร นโยบาย วัตถุประสงค์ และกิจกรรมอันเป็นประโยชน์เพื่อนำไปสู่ชื่อเสียง ความรู้หรือความเข้าใจก่อให้เกิดความรู้สึกนึกคิดที่ดีส่งผลไปถึงภาพลักษณ์ของตราผลิตภัณฑ์หรือบริการที่องค์กรผลิตขึ้น ซึ่งลูกค้าในปัจจุบันไม่ได้บริโภคผลิตภัณฑ์หรือบริการ เพียงเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนตนเท่านั้น หากแต่เป็นไปด้วยความตระหนักในคุณค่าว่าสอดคล้องกับกระแสค่านิยมของสิ่งแวดล้อมและสังคม ดังนั้นการกระทำให้สายสัมพันธ์สนิทแนบแน่นได้จำเป็นต้องทำให้ลูกค้ามองเห็นการเชื่อมโยงและเกี่ยวพันของไตรมิตร อันได้แก่ ลูกค้าหรือประชาชนผู้บริโภคองค์กร และสังคม สิ่งที่สาม คือการเตือนความจำ มีจุดประสงค์เพื่อพยายามรักษาชื่อหรือตรา หรือภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ หรือบริการให้คงอยู่กับความนึกคิดของประชาชน ในความทรงจำตลอดเวลา ซึ่งนิยมใช้ในช่วงที่ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักยอมรับของประชาชนแล้ว แต่ยังคงต้องการให้ประชาชนบริโภคสินค้ายี่ห้อนั้นตลอดไป ภาพลักษณ์ด้านการดำเนินงานองค์กร อำนาจ วิวรรธณ (เสริมชัย ระกำพลและคณะ, 2543, หน้า 18 – 19 ; อ้างอิงจาก อำนาจ วิวรรธณ, 2533, หน้า 104) ให้ทัศนะว่า เครื่องมือในการสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่ครบถ้วน ไม่เป็นระบบ และอาจเกิดเป็นข้อผิดพลาดได้ ภาพลักษณ์องค์กรจึงจำเป็นต้องมีการบริหาร ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญคือการประชาสัมพันธ์ โดยลักษณะงานประชาสัมพันธ์จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสื่อมวลชน

เรมอน ไชมอน (Simon, 1980, หน้า 13) กล่าวว่า ภาพลักษณ์เกิดได้ 2 ทาง คือ

1. เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ
2. เกิดขึ้นจากการปรุงแต่ง

ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ คือ การปล่อยให้เป็นไปตามสภาวะแวดล้อมที่มากกระทบซึ่งภาพที่ออกมาจะผิดเพี้ยนไปจากความจริง เพราะอิทธิพลของทัศนคติในแต่ละสังคมที่ไม่เหมือนกัน (เสริมชัย ระกำพลและคณะ, 2543, หน้า 18 – 19 ; อ้างอิงจาก Simon, 1980, หน้า 13)

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์

วิจิตร อาวะกุล (2527, หน้า 153) ได้แบ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์เป็น 5 ประเภทใหญ่ ดังนี้

1. พฤติกรรม การกระทำ การแสดงออกในทางที่ดีของสถาบัน หน่วยงาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่และพนักงานก็จะเกิดภาพลักษณ์ที่ดี
2. การสร้างสรรค์ ความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คดโกง ไม่โกหก ไม่หลอกลวง ทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธา การหลอกลวงทำให้เกิดการเสื่อมศรัทธา
3. การเข้าไปมีส่วนร่วม มีบทบาทในการสร้างสรรค์ เสริมสร้าง ปรับปรุงแก้ไขสังคม การเสียสละต่อสังคมส่วนรวม
4. การพิสูจน์ความจริง ข้อเท็จจริง ให้ประจักษ์ต่อสังคมถึงความถูกต้อง บริสุทธิ์ผุดผ่อง การให้บริการที่ดีมีคุณภาพต่อประชาชน
5. การประชาสัมพันธ์ในลักษณะที่เกินไป จะเกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดี

การสร้างภาพลักษณ์องค์กร

องค์กรหรือสถาบันใด ๆ ในสังคมต้องแสดงภาพลักษณ์ที่ตนเองต้องการให้เป็นที่ยอมรับและสังคมก็คาดหวังว่าองค์กรหรือสถาบันควรมีภาพลักษณ์อย่างไร อำนวนัย วีรวรรณ ได้อธิบายไว้ในประเด็นสำคัญ 6 ประการ คือ

1. ความเป็นองค์กรที่เจริญก้าวหน้าทันโลก
2. การมีบริการและสัมพันธ์ภาพอันดีกับลูกค้า
3. มีระบบบริหารและฝ่ายจัดการที่สูงด้วยประสิทธิภาพ
4. การสร้างคุณประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ส่วนรวม
5. การปฏิบัติงานภายในกรอบกฎหมายของบ้านเมือง
6. มีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูง

ภาพลักษณ์ทั้ง 6 ประการ เป็นเรื่องที่แต่ละองค์กรจะทำให้สมบูรณ์ได้ยากมาก แต่ก็ควรเป็นมาตรฐานและเป้าหมายที่องค์กรธุรกิจต่าง ๆ พึงมุ่งหวัง ดังนั้นการสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นไปตามที่ต้องการจำเป็นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มีสาระและความเป็นจริง เกิดการพัฒนาอยู่เสมอ การสรรค์สร้างนั้นประกอบด้วยการสร้าง การส่งเสริม การรักษาและแก้ไข

แนวคิดการสรรค์สร้างภาพลักษณ์มักยึดอยู่กับการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก หลักการสำคัญประการหนึ่ง คือ เป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความเข้าใจ และการแก้ไขปัญหาในยามที่เกิดวิกฤตการณ์ จึงเป็นเรื่องที่องค์กรต้องให้ความสำคัญ ตัวอย่างเช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหรือสถาบันหลักของสังคมก็ว่าได้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบขึ้นในภาคใต้หลายครั้ง โฆษกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมถึงนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่จนถึงผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะออกไปเยี่ยมสถานที่หรือผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและพยายามรักษาสถานการณ์และทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีว่าได้รับความเอาใจใส่อย่างทันท่วงที เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ภาพลักษณ์หรือภาพพจน์นั้นไม่ได้กระทำให้เกิดขึ้นได้ง่าย เพราะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมและพฤติกรรมหลายประการขององค์กร องค์กรที่มีภารกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อสาธารณชนมักจะมีภาพลักษณ์ที่ดี ประชาชนเชื่อถือและไว้วางใจ ส่วนองค์กรที่มีภารกิจที่ค่อนข้างจะทำให้

ประชาชนเกิดความคาดหวัง เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่มีการปราบปราม การป้องกันภัยต่าง ๆ มักจะมีภาพลักษณ์ในเชิงลบอยู่เสมอ ดังที่ได้ยกตัวอย่างแล้ว

การสร้างภาพลักษณ์นั้นระจำจริง ๆ แล้วเกิดจากการกระทำขององค์กรหรืองานที่เราทำกัน อยู่เป็นประจำนั่นเอง แต่ไม่ปล่อยภาพลักษณ์ให้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งองค์กรขนาดใหญ่ยังคำนึงถึงการปรุงแต่ง การเตรียมสร้างเป็นระบบ และถ้าเราปล่อยให้ไปไปตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว อาจทำให้ลักษณะที่แท้จริงขององค์กรปรากฏแก่สายตาของสังคมไม่ตรงกับงานหรือบิดเบือนไปได้

สุพิน ปัญญาภัก (2533, หน้า 82 - 84, อ้างถึงใน มนัส บุตรดี, 2546, หน้า 17) กล่าวว่า ภาพลักษณ์ที่ดีนั้น องค์กรต้องการอย่างเป็นทางการ ไม่ใช่ชั่วคราว ภาพลักษณ์ถาวร คือ ภาพลักษณ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง การสร้างภาพลักษณ์กับพฤติกรรมองค์กรจะต้องสอดคล้องกันและการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีจากการกระทำต้องทำอย่างต่อเนื่อง ยาวนาน สม่ำเสมอ และด้วยวิธีการหลายอย่าง โดยอิงความถูกต้องและความเป็นจริง

การส่งเสริม ป้องกันและรักษาภาพลักษณ์ให้คงทนถาวรเท่าที่ต้องการ จำต้องปรับตัวให้กับการเปลี่ยนแปลงตามสภาพเหตุการณ์อยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้สังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่มีเทคโนโลยีการสื่อสารก้าวหน้า มีสื่อต่าง ๆ ที่กว้างขวางครอบคลุม ฉะนั้นการส่งเสริมป้องกันและรักษาภาพลักษณ์เป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งดำเนินการได้ด้วยวิธีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก หรือการประชาสัมพันธ์เพื่อป้องกัน เช่น การรับฟังความคิดเห็นต่อบริการจากบุคคลภายนอก หรือจากบุคคลภายใน เพื่อวิเคราะห์วางแผนปรับปรุงแก้ไข เพื่อดำเนินงานประชาสัมพันธ์เพื่อป้องกันและรักษาภาพลักษณ์ขององค์กรต่อไป

กระบวนการเกิดภาพลักษณ์

การถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการทางสังคมที่สืบเนื่องมาตั้งแต่บุคคลเกิดมาในสังคม ทารกแรกเกิดจะเริ่มสร้างภาพลักษณ์ของตนจากปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ ญาติ พี่น้อง เริ่มเรียนรู้ว่าตนเป็นใคร มีความสำคัญอย่างไร จากปฏิกริยาของบุคคล ที่แวดล้อมตนอยู่ เมื่อเติบโตเข้าสู่สังคมที่กว้างขึ้น การเรียนรู้ในโรงเรียน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ในโรงเรียน จะเสริมสร้างความรู้จักตัวตนมากยิ่งขึ้น ภาพลักษณ์ของบุคคลจึงมีใช้สิ่งที่เกิดขึ้นได้เอง แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น จากกระบวนการของการมีประสบการณ์ที่ช่วยเสริมสร้างเปลี่ยนแปลง และผนึกให้เป็นความเติบโตทางความคิด การได้รับการยอมรับในความสามารถ และการยอมรับของบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง (Significant others) เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญในการสร้างให้เกิดภาพลักษณ์ของตน ซึ่งเป็นการประเมินตนเองจากการสื่อสารกับบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การแสดงออกของพฤติกรรม จึงเป็นสิ่งที่บุคคลกระทำตามความหวังของบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้อง และซึมซับเอาความรู้สึกจากประสบการณ์นั้น ๆ เข้าไว้ในตน (Purkey, 1970)

การเกิดภาพลักษณ์ของแต่ละบุคคล จะเริ่มจากมีเหตุการณ์ต่าง ๆ จากภายนอกเข้ามาถึงบุคคลและมีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องจนเกิดการพัฒนาเป็นภาพลักษณ์ในที่สุด ซึ่งพงษ์เทพ วร กิจโกศาธร (2537) ได้อธิบายลำดับของการเกิดภาพลักษณ์ว่า เมื่อบุคคลได้รับเหตุการณ์ภายนอกเข้ามายังตัวเอง เหตุการณ์ยังไม่สามารถสร้างเป็นภาพได้ขึ้นมาทันที จะต้องมีส่วนตอนต่าง ๆ เริ่มต้นจากเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ ซึ่งเกิดขึ้นมากมาย แต่มีเพียงบางส่วนของเหตุการณ์เท่านั้นที่จะเข้ามาถึงตัวเราได้ ซึ่งจะเข้ามาถึงตัวเราด้วยช่องทาง

สื่อสาร เช่น การได้ยิน ได้สัมผัส ได้ลิ้มรส และได้กลิ่น ซึ่งช่องทางการสื่อสารจะเป็นประตูด่านแรกของการรับรู้เหตุการณ์ ย่อมมีความสำคัญที่สุด โดยเฉพาะการรับรู้ของผู้รับสารหรือของแต่ละบุคคล ต้องประกอบด้วยทักษะของการสื่อสาร ทักษะคิด ความรู้ ระบบสังคมและวัฒนธรรมต่างมีอิทธิพลต่อการสื่อสารทั้งสิ้น และภาพลักษณ์จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทันที จะต้องผ่านการรับรู้ซึ่งเป็นตัวแปลเหตุการณ์ให้เป็นไป ในความหมายตามความคิดของบุคคลนั้นและความประทับใจจะมีความสำคัญในการรับรู้ อีกลักษณะหนึ่ง โดยเกี่ยวข้องกับคุณภาพและปริมาณความพอใจ ถ้าประทับใจมาก (ไม่ว่าจะทางลบหรือทางบวก) ก็จะมีอาการจำที่มากและนาน และเมื่อสร้างเป็นภาพลักษณ์อะไรขึ้นแล้ว ก็จะเป็นภาพที่เจือจางได้ช้ากว่าการที่มีความประทับใจน้อย ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้จะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการได้รับข้อมูลใหม่เกี่ยวกับองค์การนั้น ๆ หรือไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเลย ดังนั้นลักษณะที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้เสมอ (เกรียงศักดิ์ โลหะชาละ, 2537)

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์จะเห็นได้ว่ากระบวนการเกิดขึ้นของภาพลักษณ์จะเกิดขึ้นมาจากการการรับรู้ทางสังคมทั้งในเชิงนามธรรมและรูปธรรมผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมจนกลายเป็นภาพลักษณ์ตามเนื้อหาของปัจเจกที่ได้รับรู้มา ขณะอีกด้านหนึ่งได้แก่การสร้างภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นมาจาก ปัจเจกบุคคล องค์กร สถาบันต่าง ๆ ทางสังคมที่ต้องการสะท้อนภาพของตนเองสู่การรับรู้ทางสังคมในวงกว้าง ดังนั้นทั้งสองส่วนจะต้องสัมพันธ์กันอยู่อย่างเสมอ ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่อยู่ในสังคมและผู้สร้างภาพลักษณ์ที่ต้องการให้เกิดการรับรู้และเข้าใจของผู้คน

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

คำว่า บทบาท (Role) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2525, หน้า 453) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการกระทำหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู

พิทยา สายหู (2524, หน้า 47) ให้ความหมายว่า บทบาท คือ การกระทำต่าง ๆ ที่บทกำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่ยังอยู่ใน บท นั้น เปรียบได้เหมือน บท ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้น ๆ เป็นตัว (ละคร) อะไร มีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร

งามพิศ สัตย์สงวน (2532, หน้า 101) ที่ให้ทัศนะว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อทำให้คู่สัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น

ชูดา จิตพิทักษ์ (2528, หน้า 61) มีความเห็นว่าโดยทั่วไปบทบาทอาจพิจารณาได้ 2 ความหมาย คือ

1) พิจารณาในด้านโครงสร้างทางสังคม บทบาท หมายถึง ตำแหน่งทางสังคมที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ ซึ่งแสดงลักษณะโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่ง

2) พิจารณาในด้านการกระทำต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทจึงหมายถึงผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำเกิดการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานภาพการปฏิสัมพันธ์นั้น

สงวนศรี วิรัชชัย (2527, หน้า 23-24) กล่าวว่าถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งจะพบบทบาทอยู่ 5 ลักษณะ คือ

1) บทบาทตามที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่มหรือองค์การกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่มหรือองค์การนั้น ๆ

2) บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึง บทบาทหรือรูปแบบของพฤติกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องคาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ

3) บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่ง คิดและเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่

4) บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติหรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักจะเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง

5) บทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อยู่ในตำแหน่ง ซึ่งมักจะมีการเลือกรับรู้และรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริงได้

Levingson (1964, หน้า 284-285) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการดังนี้

1) บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความคาดหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการบ่งชี้หน้าที่อันควรกระทำ

2) บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คิดและกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

3) บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวทางที่บุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

Hoyle (1969, หน้า 39) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาท มาจากคำเต็มว่า บทบาททางสังคม ซึ่งหมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่เหมือนกันของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเดียวกันหรืออยู่ในสังคมเดียวกัน และรวมตลอดถึงแบบพฤติกรรมที่ผูกพันหรือขึ้นอยู่กับความคาดหวังของสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมด้วย

Broom and Selznick (1977, หน้า 34-35) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ดังนี้

1) บทบาทที่กำหนดไว้หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially Prescribed or Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคมไว้

2) บทบาทที่ควรกระทำ (The Perceived Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ตำแหน่งนั้น ๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทที่กำหนดไว้ ไม่ตรงตามอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลก็ได้

3) บทบาทที่กระทำจริง (The Performed Role) เป็นบทบาทที่แต่ละบุคคลได้กระทำไปจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่จะกระทำในแต่ละสังคม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นโดยตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ จะโดยตั้งใจหรือถูกบังคับ ซึ่งแต่ละบุคคลสามารถมีและแสดงบทบาทได้หลายอย่างและบุคคลที่อยู่ในแต่ละสังคมย่อมมีบทบาทที่แตกต่างกัน ตามปกติเมื่อบุคคลมีสถานภาพใดย่อมแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับที่สังคมคาดหวัง สถานภาพเป็นโครงสร้างของสังคม ส่วนบทบาทเป็นพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นบุคคลควรเข้าใจในบทบาทของตนเป็นอย่างดี โดยบทบาทที่เป็นภาระหน้าที่หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลต้องกระทำเมื่อดำรงสถานภาพใดสถานภาพหนึ่ง หรือ

ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งการกระทำหรือรูปแบบพฤติกรรมดังกล่าว เป็นผลมาจากความหวังของบุคคลอื่น ๆ ในสังคม รวมทั้งความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งหรือเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ และสิทธิของตนตามสถานภาพในสังคม

ความสำคัญเกี่ยวกับบทบาท

Lindersmith and Other (1975, หน้า 400) กล่าวว่า บทบาทของคนใดคนหนึ่งจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้

- 1) ต้องเป็นแบบหรือลักษณะเฉพาะของตนเอง
- 2) พฤติกรรมในสถานการณ์ที่กำหนดให้มันจะต้องพอเหมาะพอดิบกับลักษณะเฉพาะของตน
- 3) ภูมิหลังของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น ๆ จะเป็นตัวชี้แนวทางในการกระทำที่จะเกิดขึ้น

4) ในการแสดงบทบาทนั้น ๆ จะต้องมีการประเมินผลด้วยตัวเองและผู้อื่น
Berlo (1966, หน้า 153) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะบทบาทไว้ดังนี้

- 1) บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ (Role Prescriptions) คือ บทบาทที่กำหนดไว้เป็นระเบียบอย่างชัดเจนว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้นจะต้องทำอย่างไรบ้าง
- 2) บทบาทที่กระทำจริง (Role Descriptions) คือ บทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงเมื่ออยู่ในบทบาทนั้น ๆ
- 3) บทบาทที่ถูกคาดหวัง (Role Expectations) คือ บทบาทที่ถูกคาดหวังโดยผู้อื่นว่าบุคคลที่อยู่ในบทบาทนั้น ๆ ควรกระทำอย่างไร

ส่วน Cohen (1979, หน้า 35) ได้เสนอเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้

- 1) บทบาทที่ถูกกำหนด (Prescribed Role) เป็นบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ให้ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบาทหนึ่ง แม้ว่าบุคคลบางคนจะไม่ได้ประพฤติตามบทบาทที่คาดหวังโดยผู้อื่น เขาก็ยังคงยอมรับว่าบุคคลจะต้องปฏิบัติไปตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้
- 2) บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Enacted Role) เป็นวิธีการที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติออกมาจริงตามตำแหน่ง
- 3) บทบาทที่กระทำจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพได้กระทำจริง ซึ่งอาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรืออาจเป็นบทบาทตามที่สังคมคาดหวังและตนเองคาดหวังด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทในรูปแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ถ้าบทบาททั้งหลายมีความสอดคล้องกัน โดยเฉพาะบทบาทตามความคิดของผู้ที่อยู่ในตำแหน่ง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่ผู้อื่นรับรู้ก็จะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ราบรื่น แต่ถ้าบทบาทดังกล่าวไม่สอดคล้องกัน เช่น บทบาทที่ปฏิบัติจริงไม่ตรงกับบทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวังไม่ตรงกับบทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง สถานการณ์เช่นนี้จะทำให้เกิดความขัดแย้งของบทบาท (Role Conflicts)

ดังนั้นบุคคลสามารถสวมบทบาทหนึ่ง ๆ จะมีข้อตกลงและความรับผิดชอบหลายอย่างที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน แต่ขณะเดียวกันบุคคลคนหนึ่งก็สามารถมีหลายบทบาทและสถานภาพได้ในเวลาเดียวกันเช่นเดียวกันกับพระสงฆ์ แม้ได้มีการกำหนดหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้อย่างชัดเจนดังจะเห็น

ในพระไตรปิฎก แต่ด้วยสถานการณ์ในสังคมได้เปลี่ยนแปลงได้ซึ่งส่งผลต่อการทำหน้าที่ของพระสงฆ์ที่อาจไม่เป็นไปตามความหวังของพุทธศาสนิกชนได้

2.2.1 พระสงฆ์กับสังคมไทย

พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย โดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมและเป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนชาวไทยสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน

บทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทย

บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์จะถูกกำหนดโดยหลักใหญ่ ๆ อยู่ 2 ด้านด้วยกันคือ 1. หน้าที่ตามพระธรรมวินัยและ 2. หน้าที่ต่อสังคม

หน้าที่ตามพระธรรมวินัยที่ถูกกำหนดโดยคณะสงฆ์ ได้แก่

1. รักษาศิลปะให้บริสุทธิ์ โดยที่ต้องรักษา คือ จาตุปาริสุทธิศิลปะ เช่น ปาฏิโมกขสังวรศิลป์ อธิสังวรศิลป์ อาชีวะปาริสุทธิศิลป์ ปัจจัยสันนิทศิลป์
2. ทำกิจวัตรต่างๆ ให้ครบถ้วน กล่าวคือ ข้อปฏิบัติที่ต้องทำเป็นประจำ
3. ศึกษาไตรสิกขา อันได้แก่ สีสสิกขา คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย จิตตสิกขา คือการทำจิตให้สงบ ปัญญาสิกขา คือ การใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา
4. บริหารคณะสงฆ์ตามตำแหน่งหน้าที่ พระภิกษุที่อุปสมบทแล้วหลายพรรษาและมีความรู้ทางพระธรรมวินัยพอสมควร มักจะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บริหาร ซึ่งแต่ละตำแหน่งมีหน้าที่ปฏิบัติต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
5. เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางออกไป โดยสามารถกระทำได้ทั้งในวัด นอกวัด แม้แต่การเดินทางไปไหนต่อไหนด้วยอาการสำรวมก็ถือว่าเป็นการเผยแผ่ไปด้วย
6. ปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และปูชนียสถานในวัด ซึ่งนอกจากการซ่อมแซมแล้วยังต้องสร้างเพิ่มเติม
7. สืบต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ติดไปตลอดการครองสมณเพศตลอดชีวิต

บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในสังคม ส่วนใหญ่บทบาทเหล่านี้จะถูกกำหนดภายใต้เงื่อนไขและบริบททางสังคมที่ใหญ่กว่าบทบาทหน้าที่ดังตามพระธรรมวินัย

✓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2542, หน้า 21) อธิบายถึงบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยในมิติทางประวัติศาสตร์ ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเด็นด้วยกันคือ

1. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำของคนในสังคม พระสงฆ์ในทุก ๆ สมัยถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า ความน่าเชื่อถือ และเป็นทีเคารพของคนในสังคม แม้ว่าในทางบ้านเมืองจะมีผู้ปกครองอยู่แล้ว แต่ก็ไม่มีพื้นที่ที่จะต้องพึ่งพาพระสงฆ์ในยามบ้านเมืองมีวิกฤติอยู่ดี อย่างไรก็ตามเวลาที่จำเป็นต้องออกรบในสมรภูมิแห่งสงคราม คนในสังคมจะเข้าหาพระสงฆ์ เพื่อขอให้ท่านอำนวยการให้การรบในครั้งนั้น ๆ ประสบชัยชนะเหนือศัตรู หรือขอให้ตนเองมีชีวิตรอดปลอดภัยจากการรบในครั้งนั้น ๆ
2. พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูของคนในสังคม สมัยแต่ก่อนยังไม่มีโรงเรียนเกิดขึ้นอย่างกลาดเกลื่อนแฉกเช่นในปัจจุบัน คนในสังคมจึงพากันเข้าไปศึกษาเล่าเรียนหาความรู้อยู่ในกำแพงวัดพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้อยู่ภายในวัด จึงทำหน้าที่เป็นครูสอนคนในสังคมโดยปริยาย วิทยาการส่วนใหญ่ที่สอนกันนั้นยังไม่กว้างขวางมากนัก ส่วนใหญ่คนในสังคมจะพากันเรียนเอาเฉพาะหลักธรรมในทาง

พระพุทธศาสนาเท่านั้น คือ เรียนเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นวิถีชีวิต พุดง่าย ๆ ก็คือว่า คนในสมัยนั้น เรียนวิชาความจริงของชีวิต กล่าวคือ พอเรียนมาแล้วก็สามารถนำความรู้ไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้ในทันที คนในสมัยแต่ก่อนจึงมีความผูกพันกับพระสงฆ์และวัดมาก

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก (2542, หน้า 50) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาสังคมมีอยู่ 2 ด้าน คือ บทบาทในด้านพัฒนาวัตถุและบทบาทในด้านพัฒนาจิตใจ และเป็นผู้เชื่อมประสานให้กำลังใจ และเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรมแก่ประชาชน

พระไพศาล วิสาโล (2546, หน้า 91) อธิบายถึง บทบาทของพระสงฆ์ทางสังคมไว้ว่า พระสงฆ์และวัดไม่ใช่พื้นที่สถานอบรมสั่งสอนศีลธรรม จรรยา และประกอบพิธีกรรมเท่านั้น พระสงฆ์จำเป็นต้องมีหน้าที่ทางสังคมด้วย เช่น สอนวิชาชีพ ขุดบ่อน้ำ สร้างสะพาน และเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระงับความขัดแย้งในหมู่บ้าน เป็นต้น

บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย เห็นได้ว่าพระสงฆ์ได้บทบาทในสังคม อาจกล่าวได้ว่าเป็นงานสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมคุณภาพจิตใจทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมและทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้มีการเน้นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ เช่น พระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์ พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาสังคม พระพุทธศาสนากับการพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นต้น

จากดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระสงฆ์เป็นบุคลากรที่สำคัญของสังคมเนื่องจากพระสงฆ์ไม่ได้ทำหน้าที่ในการสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ ด้วย ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จะต้องปรับและเพิ่มบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและการเมือง

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในด้านของพระสงฆ์ คณะผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ออกมาได้เป็น 3 แนวทางการศึกษาพระสงฆ์และอีกหนึ่งแนวทางการศึกษาภาพลักษณ์ ได้แก่

1. การศึกษาพระสงฆ์กับบทบาทการพัฒนา

จากการศึกษาพระสงฆ์กับบทบาทการพัฒนา ได้มีมุมมองถึงการพัฒนาทั้งในด้านวัตถุสถานเพื่อเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ และการพัฒนาทางด้านจิตใจมนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน ดังในการศึกษาของ เรืองฤทธิ์ พลนามอินทร์ (2540) ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทการพัฒนา 3 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาด้านวัตถุ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีบทบาทในการพัฒนาภายในบริเวณวัดเป็นสำคัญ 2) การพัฒนาด้านจิตใจ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้อบรมประชาชนในการสวดมนต์ รักษาศีล และการแสดงพระธรรมเทศนาในวันพระ 3) การพัฒนาด้านสังคม พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้ช่วยกระตุ้นจิตใจประชาชนให้กระทำความดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม

วิฑูรย์ กสิณล (2541) ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านส่งเสริมการศึกษา ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ด้านส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้าน

ส่งเสริมการประกอบสัมมาชีพและด้านส่งเสริมและรักษาสุขภาพอนามัยได้มากยิ่งขึ้นและบทบาทของ พระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมภาคตะวันออก แตกต่างกันในด้านส่งเสริมการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามทัศนะของพระสังฆาธิการ ผู้นำท้องถิ่นและ ผู้บริหารการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$)

มาณี ไชยธีรานุกูลศิริ และคณะ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาในภาคเหนือและภาคใต้ พบว่า พุทธศาสนิกชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือ บทบาทด้านการอบรมตน ทำวิปัสสนากรรมฐาน การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนฝึกปฏิบัติวิปัสสนา การอบรมสั่งสอนจริยธรรม แนวทางดำเนินชีวิตที่ดีงาม การอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณร การแต่งหนังสือและตำราทางศาสนา การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณร การสงเคราะห์ประชาชน และพระสงฆ์ไม่ควรทำบทบาทในการทำนายโชคชะตาและให้โชคลาภแก่ประชาชน ส่วนการปลูกเสกวัตถุมงคลนั้นพุทธศาสนิกชนบางส่วนในภาคใต้เห็นว่าเป็นบทบาทของพระสงฆ์เพราะถือว่าเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้แก่ประชาชน ค้ำครองความปลอดภัยและทำให้มีความสุขความเจริญก้าวหน้า

พระโสภณ โสภโณ (2544) ศึกษาเรื่อง พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด พบว่าหลักคำสอนในการพัฒนาสังคมครอบคลุมทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและสังคม โดยเน้นที่บุคคล ถ้าบุคคลพัฒนาครอบครัวแล้วสังคมก็จะพัฒนาด้วย การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อมและการทำจิตใจให้ผ่องใส โดยมีกฎแห่งกรรมเป็นตัวกำหนด ส่วนบทบาทการพัฒนาสังคมของพระภิกษุที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการสงเคราะห์ประชาชน สำหรับรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่าง ๆ เอื้อต่อการพัฒนาสังคม

แนวทางการศึกษาดังกล่าวในข้างต้นเป็นการศึกษาที่มีมุมมองมาจากแนวทางการประพฤติดังกล่าว บทบาทของพระสงฆ์ จากพระไตรปิฎกที่พยายามอธิบายว่าพระสงฆ์จะต้องมีการพัฒนาร่วมกันกับสังคมและชุมชนตลอดจนด้านจิตใจด้วย อย่างไรก็ตามการศึกษาตามแนวทางการศึกษาดังกล่าวได้มีการศึกษาอีกด้านหนึ่งได้แก่ มุมมองของประชาชนในกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ด้วย ดังในการศึกษาของพระวันชัย ธนวงโส (2543) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสำรวจทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ที่อายุพรรษามากและอายุพรรษาน้อย มีทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทไม่แตกต่างกันอันเนื่องด้วยขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงวัยกำลังศึกษาหาความรู้ทางภาคทฤษฎี ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมประสบการณ์ให้กับตนเองเพื่อให้มีความพร้อมในระดับหนึ่ง จนกระทั่งศักยภาพของตนเองสูงขึ้นจึงจะกลับมาทำงานด้านการพัฒนา ข้อมูลส่วนนี้จึงไม่ได้ให้การสนับสนุนผลการวิจัยเดิมที่พบว่าพระสงฆ์ที่ออกไปทำงานด้านการพัฒนาชนบททั้งในภาคเหนือและภาคอีสาน มีอายุพรรษาตั้งแต่ 12-30 พรรษา และ 10-20 พรรษาตามลำดับ โดยที่ในระยะแรกเฉลี่ยประมาณ 5-10 พรรษา พระสงฆ์ออกตระเวนศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ในหลาย ๆ ด้าน พออายุเริ่มมากขึ้น จึงหันกลับมาทำงานพัฒนาชนบท

การศึกษาตามแนวทางของบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ ที่ได้มีการศึกษาทั้งในมุมมองบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์และมุมมองของฝ่ายประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ เป็นการศึกษาที่มองบทบาทของพระสงฆ์ที่ค่อนข้างสถิตและเป็นอุดมคติ เนื่องจากการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในแวดวงของพุทธศาสนาที่มีความศรัทธาในระดับสูง และมีการอ้างอิงบทบาทมาจากพระไตรปิฎกแทบทั้งสิ้น

2. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนา

การศึกษาได้มีมุมมองถึงการเปลี่ยนแปลงทางในด้านสังคมในปัจจุบัน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์ ดังในการศึกษาของ จรินทร์ ยังสังข์ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชนเมืองเชียงใหม่” พบว่า ปัจจัยที่ทำให้บทบาทพระสงฆ์เปลี่ยนแปลง มาจาก 2 ด้าน คือ ปัจจัยภายนอก คือ พระสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทเพราะชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ทางด้านการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของคนในชุมชนก่อให้เกิดผลทั้งทางบวกและลบ คือ การเผยแพร่หลักธรรมได้มากขึ้น และเกิดความเคารพต่อพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์สูญเสียบทบาทการเป็นผู้นำทางปัญญา ด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากชาวบ้านต้องประกอบอาชีพ ทำให้เวลาในการเข้าวัดแตกต่างจากสมัยก่อน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สังคมชุมชนการเป็นสังคมแห่งการบริโภค แข่งขัน เต็มไปด้วยอบายมุข ทำให้เด็กรุ่นใหม่มองไม่เห็นประโยชน์ของการเข้าวัด ด้านสื่อสารมวลชน จะเป็นแหล่งข้อมูลให้แก่พระสงฆ์สามารถปรับตัวเข้ากับผู้คนในชุมชน รวมถึงการแทรกแซงของรัฐ นักการเมือง เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายใน คือ พระสงฆ์มีการเปลี่ยนแปลงบทบาทเพราะปัจจัยของพระสงฆ์เอง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของพระสงฆ์ กฎหมายคณะสงฆ์ เป็นต้น

ताल ญาณธโร (2546) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติและความหวังของเยาวชนชาวเขาต่อบทบาทของพระสงฆ์” พบว่า สังคมไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญและสนใจเกี่ยวกับวัตถุเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้คนจำนวนมากเกิดความท้อแท้ในเรื่องศีลธรรมและวัตรวาทธรรม ไม่สนใจที่จะขัดเกลาอบรมจิตใจของตนให้งดงามและสูงขึ้น ดังนั้น เพื่อจะทำให้ประชาชนหันมาสนใจศีลธรรม พระสงฆ์ต้องเปลี่ยนบทบาทของตนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยพยายามฟื้นฟูบทบาทสถานภาพในสังคมทั้งในด้านศีลธรรมและบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเพิ่มขึ้น

อ้อมเดือน สดมณี และคณะ (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของคนไทยปัจจุบันเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเห็นว่าพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีบทบาทมากในเรื่องการอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร การอนุรักษทรัพย์การและสิ่งแวดล้อม การแต่งหนังสือตำราทางพุทธศาสนา การพัฒนาสังคม เช่น การเลี้ยงเด็กกำพร้า ส่งเสริมอาชีพและความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น การปลูกเสกวัตถุมงคล การสอนประชาชนในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การอบรมสั่งสอนจริยธรรมและแนวทางการดำรงชีวิตที่พึ่งพาถูกต้อง เช่น การเทศน์ การบรรยายธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีบทบาทมากที่สุดในเรื่องการอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร และยังพบว่าพระสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีบทบาทน้อยที่สุดมากในเรื่องการทำนายโชคชะตา โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ที่พึงมี ควรเป็นดังนี้ 1) บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา 2) บทบาทด้านการศึกษา 3) บทบาทด้านการพัฒนา 4) บทบาทด้านการสงเคราะห์ 5) บทบาทด้านสุขภาพ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของ

ความคิดเห็นพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่สมรสแล้วและกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาตามความสะดวก มีความคิดเห็นที่ติดต่อบทบาทพระสงฆ์ไทยปัจจุบันมากที่สุด

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์อีกชิ้นหนึ่งสำคัญได้แก่ งานวิจัยของ พระราชปัญญารังษี (วิระเวส สุวีโร) (2554) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทที่คาดหวังและที่เป็นจริงของพระสงฆ์ไทยที่มีผลต่อความยึดมั่นในศาสนาของพุทธศาสนิกชน ได้สะท้อนภาพพระสงฆ์ในปัจจุบันไว้ว่า บทบาทเป็นจริงของพระสงฆ์ ได้แก่ การเผยแผ่ธรรม การช่วยเหลือสังคม การปฏิบัติกิจของสงฆ์ การสร้างวัตถุมงคลหารายได้พัฒนาวัด การสร้างถาวรวัตถุใหญ่โตสวยงาม และกริยาวาจาที่ใช่ แนวการปฏิบัติดังกล่าวพุทธศาสนิกชนยังพอรับได้ ขณะเดียวกันบทบาทที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การไม่ปฏิบัติตามวินัยสงฆ์ การปฏิบัติผิดทางเพศ การเข้าไปในสถานที่ที่ไม่สมควร การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง การแสวงหาลาภอย่างไม่ถูกต้อง การไม่สำรวมกริยาวาจาหรือพฤติกรรม และการไม่ปฏิบัติกิจของสงฆ์ ซึ่งทำให้ประชาชนส่วนใหญ่รับไม่ได้ ในด้านของความพึงพอใจ มีการสรรเสริญการรับใช้ และการปฏิบัติตามคำสอน ตลอดทั้งการทำบุญกับพระสงฆ์ สำหรับความศรัทธาในหลักธรรม การปฏิบัติตามหลักธรรม การทะนุบำรุงศาสนา และการปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา พุทธศาสนิกชนเห็นว่าเป็นความยึดมั่นในศาสนา

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์จะเห็นได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นทั้งในด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือพระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาทางด้านสังคมที่เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันพระสงฆ์ก็มีแนวโน้มการทำผิดวินัยจนประชาชนรับไม่ได้สูงเช่นกัน ตามแนวทางการศึกษาดังกล่าวถึงแม้จะมีการอธิบายบทบาทใหม่ ๆ ของพระสงฆ์ แต่ด้วยข้อจำกัดทางวิธีการศึกษาจึงไม่สามารถตอบได้ว่าทำไมบทบาทของพระสงฆ์จึงเปลี่ยนไปหรือถ้าอธิบายก็จะมีทิศทางอธิบายที่กว้างจนไม่สามารถหาประเด็นสำคัญได้

3. การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์

แนวทางการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ในกระแสโลกาภิวัตน์ ได้ให้ภาพการศึกษาที่มีความชัดเจนและแหลมคม ยิ่งขึ้น ดังในการศึกษาของพระไพศาล วิสาโล (2544) เรื่อง พุทธศาสนากับประชาสังคม ได้ชี้ให้เห็นว่า สถาบันของสงฆ์ไม่สามารถมีบทบาทนำทางสติปัญญาของสังคมได้อีกต่อไป หลุดลอยออกจากสังคมแยกตนเองให้มีหน้าที่อยู่กับการประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก ด้วยสาเหตุหลักคือ ปัญหาที่เกิดจากโครงสร้างของคณะสงฆ์ ที่เป็นการรวบอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ได้อิทธิพลมาจากระบบราชการ ผู้บริหารประกอบไปด้วยพระเพียงไม่กี่รูป ไม่สามารถปรับตัวได้ ระบบดังกล่าวได้ทำให้วัดเหินห่างจากชุมชน ขณะที่พระสงฆ์ก็ขาดการพัฒนาตนเอง ต่างมุ่งหน้าแสวงหาสมณศักดิ์เป็นหลัก และปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เกิดขึ้นมาจากโครงสร้างรวมศูนย์ ทำให้การศึกษาของสงฆ์หยุดชะงัก ไม่มีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้

ต่อมาการศึกษาสำคัญของ พระไพศาล วิสาโล (2552) เรื่อง พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ ได้อธิบายถึงวิกฤติของพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนาแทบไม่เคยมีการปรับตัวมาเลยตั้งแต่ในอดีต (รัชกาลที่ 5) ทำให้คณะสงฆ์เริ่มห่างเหินจากชุมชน จะสัมพันธ์อยู่กับสังคมก็เพียงแต่การทำพิธีกรรม การขยายตัวของโลกาภิวัตน์ที่นำไปสู่วัฒนธรรมการบริโภคนิยม วัดถูกแปรสภาพให้เป็นตลาดที่พุทธศาสนิกชนเข้ามาจับจ่ายใช้สอยซื้อหาวัตถุมงคล แม้แต่บุญกุศล พิธีกรรมก็

เป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องใช้จ่ายเงินซื้อหา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาในประเทศไทยกำลังประสบกับวิกฤติอยู่

การศึกษาของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2554) เรื่องศาสนาในสังคมไทยในปัจจุบันได้อธิบายต่อไปว่า ความเปลี่ยนแปลงที่เข้าสู่ความทันสมัย ได้แก่ เศรษฐกิจทุนนิยม การสื่อสารและการศึกษา การขยายตัวของรัฐและการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ที่ได้ก่อให้เกิดวิกฤติของความทันสมัยขณะที่ศาสนาพุทธแห่งชาติไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสมัยใหม่ หน้าที่ของพุทธศาสนาจึงเหลือแต่หน้าที่ทางพิธีกรรม ไสยศาสตร์ที่อยู่นอกเหนือคำสอนของพุทธศาสนา ถูกนำมาปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ทั้งผู้ทำพิธีกรรมและผู้รับบริการ ได้เปิดโอกาสให้ผู้คนได้เจรจาต่อรองกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผ่านพิธีกรรม ของถวาย เงิน และการปฏิบัติ

แนวทางการศึกษาดังกล่าวนับได้ว่าให้ภาพของการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพุทธศาสนาได้ชัดเจนมากที่สุด เนื่องจากการใช้วิธีวิทยาการศึกษาที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาในเชิงประวัติศาสตร์ ที่มองการเปลี่ยนแปลงของศาสนาอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคม

4. การศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์

สุนันทา อัมพวานนท์ (2549) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของพยาบาลตามการรับรู้ของบุคลากร โรงพยาบาลอุดรดิตถ์ พบว่า ภาพลักษณ์ของพยาบาลจากมุมมองผู้อื่นเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่พยาบาลทั้งทางบวกและลบ ถ้าเป็นภาพบวกจะส่งผลให้พยาบาลรู้สึกมีคุณค่าและปฏิบัติงานด้วยความภาคภูมิใจ ส่วนถ้าภาพลบหรือยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวังของสังคมก็ควรนำมาพิจารณาปรับปรุง

สุปรีดี สุวรรณบุรณ์และมยุรี จะบัง (2550) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของสถาบันการพลศึกษาในทัศนะของนักศึกษา สถาบันการพลศึกษา พบว่า ภาพลักษณ์ขององค์กรเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน หากองค์กรมีภาพลักษณ์ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นที่ยอมรับ ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรจนทำให้องค์กรล้มเหลวในที่สุด ดังนั้นองค์กรจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์ เพราะเมื่อองค์กรได้สร้างภาพลักษณ์ไว้ดีแล้ว ก็เท่ากับว่าเป็นการวางรากฐานขององค์กรไว้อย่างหนาแน่น เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นองค์กรย่อมไม่สั่นคลอนมากนักและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว

ชัยฤทธิ์ โพธิ์สุวรรณ และธีรดา รุจิกัณหา (2555) ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์: อภิมติหนึ่งของการรับรู้ตนเองของผู้เรียนผู้ใหญ่ที่โน้มนำไปสู่พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พบว่า ภาพลักษณ์เป็นภาพที่จิตกำหนดขึ้นอันเป็นผลจากการที่บุคคลมองตนเอง อาจกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ที่ตนเองรับรู้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม นอกจากนี้ยังมีภาพลักษณ์ที่เกิดจากผู้อื่นมองตนเองและภาพลักษณ์ที่เกิดจากตนเอง คือ รับรู้ว่าผู้อื่นมองตนอย่างไร ซึ่งมีส่วนโน้มนำไปสู่พฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ

จากแนวทางการศึกษาภาพลักษณ์ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการศึกษาในเชิงสถิติที่สามารถนำมาใช้และอธิบายได้ในเชิงประจักษ์ ทางคณะผู้วิจัยได้ทบทวนเพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางการวิจัยเพื่อสะท้อนปัจจัยที่กำหนดการรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในภาพรวม

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

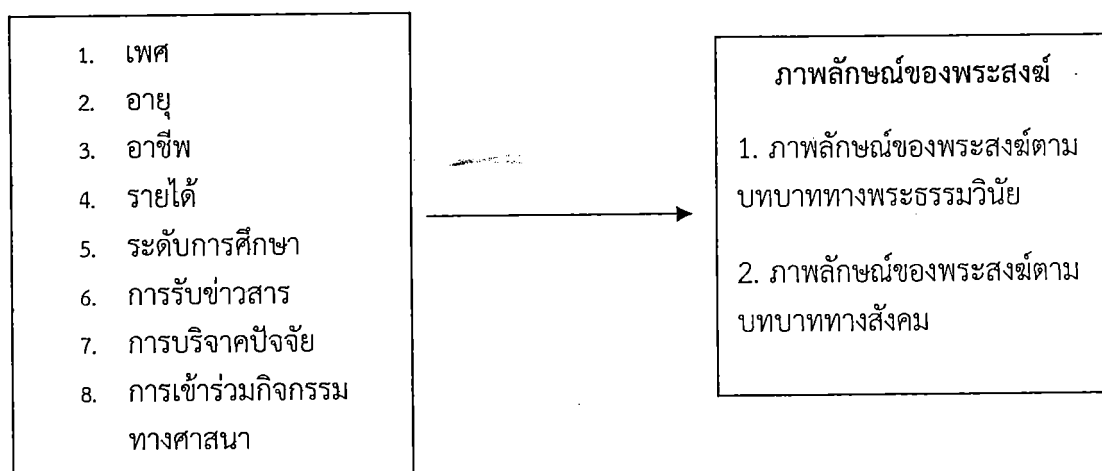
๒๙๔-๓๖๕๙

๙๑๒๗๖

335622

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

สมมุติฐานงานวิจัย

1. เพศที่แตกต่างกันจะมีภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน
2. อายุที่แตกต่างกันจะมีภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน
3. อาชีพที่แตกต่างกันจะมีภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน
4. รายได้ที่แตกต่างกันจะมีภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน
5. ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันจะมีภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน
6. การรับข่าวสารที่แตกต่างกันจะมีภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน
7. การบริจาคปัจจัยที่เป็นเงินตราที่แตกต่างกันจะมีภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน
8. การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่แตกต่างกันจะมีภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” จะใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ซึ่งจะเป็นการผสมผสานวิจัย 2 รูปแบบ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งการวิจัยในแต่ละรูปแบบจะมีแนวทางในการดำเนินการดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการศึกษา ประกอบไปด้วย ประชากรในเขตตำบลแสนสุขจำนวน 45,300 คน ในการกำหนดขนาดตัวอย่างที่เป็นตัวแทนประชากรทั้งหมด จะใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ ที่ได้นำเสนอสูตรการคิดขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมโดยในการวิจัยกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนในการสุ่มตัวอย่าง ± 0.05 ภายใต้ความเชื่อมั่น 95% ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดตัวอย่าง
N = ขนาดประชากร
e = ความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม (Sampling error)

$$\text{ขนาดตัวอย่าง} = \frac{45,300}{1 + 45,300 (0.05)^2} = 400 \text{ ตัวอย่าง}$$

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ศึกษาค้นคว้า เอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเขียน แบบสอบถาม ได้แก่ ประเภท เนื้อหา รูปแบบ การใช้คำพูดแต่ละคำถามจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีหลักการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษา เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามในการวิจัยให้ครอบคลุมตามความมุ่งหมายการวิจัย

นำแบบสอบถามที่ร่างได้ ตรวจสอบเนื้อหา (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบ และตลอดจนคำแนะนำเพื่อการแก้ไข ปรับปรุงเพื่อให้อ่านแล้วมีความเข้าใจง่าย และชัดเจน ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ถูกสร้างขึ้นสร้างขึ้นจะประกอบไปด้วยรายละเอียดที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1: จะเป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามแสดงเพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา การรับข่าวสาร การบริจาคปัจจัย การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น

ตอนที่ 2: จะเป็นคำถามที่เกี่ยวกับแบบสอบถามเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ ว่าผู้ตอบแบบสอบถามนั้นมีมุมมองเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์อย่างไรและมีความเห็นอย่างไร

ทั้งนี้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเป็นแบบสอบถามแบบสำรวจรายการ (Check List) แบบเรียงลำดับความสำคัญ (Ranking) จากอันดับ 1 ถึง 5 แบบมาตราส่วนประเมินค่า Rating Scale) 5 ระดับ

เกณฑ์การพิจารณาระดับความเห็น 5 ตัวเลือก คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด มีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
มาก	ให้	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
น้อย	ให้	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

สำหรับการสร้างเกณฑ์การตีความ/แปลความหมายแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์แบบช่วงไม่เท่าระหว่างช่วงต่าง ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ระดับความเห็น
1.00 – 1.49	น้อยที่สุด
1.50 – 2.49	น้อย
2.50 – 3.49	ปานกลาง
3.50 – 4.49	มาก
4.50 – 5.00	มากที่สุด

การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย กำหนดการทดสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยนี้ โดยทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และหาความเชื่อมั่น (Reliability) ตามขั้นตอนและวิธีการที่เหมาะสมดังนี้

หาความเที่ยงตรง (Validity) ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำมาจัดทำแบบสอบถาม และขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษางานวิจัย

หาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่จะใช้ในงานวิจัย ทดลองใช้กับประชากรที่ทำกรวิจัยก่อน (Pre-Test) จำนวน 30 ชุดกับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรของการศึกษาที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างจริงของการวิจัยครั้งนี้ และนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

ของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้ค่าเกณฑ์ยอมรับที่มากกว่า 0.750 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Validity) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าดังนี้คือ 0.754 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสถิติที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ คือ สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) เป็นสถิติที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของประชากร ซึ่งประกอบไปด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution), ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบสมมุติฐานจะใช้ สถิติคือ t - test และสถิติที่ใช้คือ F - test

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลของวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลด้วย 3 วิธีการ คือ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในงานวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภท คือ

เอกสารขั้นต้น (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ เช่น เอกสารทางราชการ เอกสารของวัด เป็นต้น

เอกสารชั้นรอง (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์แล้วระดับหนึ่งและเพื่อช่วยให้วิเคราะห์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น หนังสือพิมพ์ ตำราวิชาการ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ในการสัมภาษณ์จะใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured or Guided Interview) ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหลาย ๆ คนพร้อมกับการเก็บรวบรวมสาระการรับโลกและประสบการณ์ของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างนั้น จะมุ่งรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลมาอ้างอิงและอธิบายในประเด็นต่าง ๆ ของงานวิจัยโดยผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าไปหาข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) และสัมภาษณ์จากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย ประชาชนทั่วไป พระสงฆ์ นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

การตรวจสอบข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยจะใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) โดยใช้วิธีการดังนี้

การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบของข้อมูลนั้น จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่และบุคคล

การตรวจสอบแหล่งเวลา หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้นเหมือนกันหรือไม่

การตรวจสอบสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กัน จะเหมือนกันหรือไม่

การตรวจสอบบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

การวิเคราะห์ข้อมูล คือการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัยมาจัดทำให้เป็นระบบและหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นมีความหมาย 2 ประการด้วยกันคือ ประการแรกหมายถึงการจำแนกและจัดระบบข้อมูล เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ และประการที่สอง เป็นการหาความสัมพันธ์ของข้อมูล แยกแยะปัจจัยเพื่ออธิบายสาเหตุความสัมพันธ์ รวมทั้งการอธิบายการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา (ชยันต์ วรรณะภุติ, 2541, หน้า 93)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัย จะจำแนกแยกแยะองค์ประกอบของสิ่งต่าง ๆ ออกมาเป็นส่วนย่อย ๆ เป็นการจำแนกแยกแยะพิจารณา ถึงองค์ประกอบในส่วนต่าง ๆ ของข้อมูล ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจะคำนึงถึงการวิเคราะห์โดยมองมิติทางด้านบทบาทและการวิเคราะห์โดยมองมิติทางด้านภาพลักษณ์ จะพิจารณาไตร่ตรองดูความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบย่อยและอธิบายความสัมพันธ์ให้ออกมาเป็นรูปธรรมแบบองค์รวม คณะผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิเคราะห์ดังนี้ (ธีระภัทร เอกผาชัยสวัสดิ์, 2553, หน้า 404-405)

ประการแรก การจำแนกและจัดระบบข้อมูล เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ คณะผู้วิจัยจะทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล หาแบบแผนความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม เพื่อทำความเข้าใจกับความหลากหลายและความแตกต่างของข้อมูลที่รวบรวมมา

ประการที่สอง เป็นการหาความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งเป็นการอธิบายปรากฏการณ์ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแต่ละส่วนอย่างไร

การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยการนำข้อมูลต่างๆ ทั้งข้อมูลเชิงสถิติ ข้อมูลเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำข้อมูลเหล่านี้มาเปรียบเทียบเป็นปรากฏการณ์ที่คณะผู้วิจัยต้องการอธิบาย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษานำเสนอ ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size)

$\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

SD แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ρ แทน ค่าความน่าจะเป็นใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

t แทน ค่าสถิติในการแจกแจงแบบที (t-test)

df แทน ค่าความแปรปรวน (Degree of Freedom)

* แทน ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปร ด้านเพศ อายุ การประกอบอาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา การรับข่าวสาร การบริจาค และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐาน

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไป

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ อายุการประกอบอาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา การรับข่าวสาร การบริจาคและการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ (n = 400)

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	192	48.0
หญิง	208	52.0
รวม	400	100

จากตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่าเป็นเพศชายจำนวนร้อยละ 48.00 และเพศหญิงร้อยละ 52.00

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ (n = 400)

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
18 - 25 ปี	66	16.50
26 - 40 ปี	126	31.50
41 - 59 ปี	158	39.50
60 ปีขึ้นไป	50	12.50
รวม	400	100

จากตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่ามีอายุ 41 - 59 ปี จำนวนร้อยละ 39.50 อายุ 26 - 40 ปี จำนวนร้อยละ 31.50 อายุ 18 - 25 ปี จำนวนร้อยละ 16.50 และอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวนร้อยละ 12.50

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพ (n = 400)

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
เจ้าของธุรกิจธุรกิจ/ค้าขาย	145	36.30
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	23	5.80
เกษตรกร	17	4.30
ลูกจ้างบริษัทเอกชน	32	8.00
รับจ้างทั่วไป	114	28.50
นิสิต นักศึกษา	26	6.50
อาชีพอื่นๆ	43	10.80
รวม	400	100

จากตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่ามีการประกอบอาชีพเจ้าของธุรกิจธุรกิจ/ค้าขายร้อยละ 36.30 อาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 28.50 อาชีพอื่น ๆ จำนวนร้อยละ 10.80 ลูกจ้างบริษัทเอกชน จำนวนร้อยละ 8.00 นิสิตนักศึกษา จำนวนร้อยละ 6.50 อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวนร้อยละ 5.80 และอาชีพเกษตรกร จำนวนร้อยละ 4.30

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกรายได้ต่อเดือน (n = 400)

รายได้ต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
0 - 9500	181	45.30
9,501 - 25,000	179	44.80
25,001 - 100,000	40	10.00
รวม	400	100

จากตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่ามีรายได้ต่อเดือน ตั้งแต่ 0 - 9,500 บาท มีจำนวนร้อยละ 45.30 รายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 9,501 - 25,000 มีจำนวนร้อยละ 44.80 และรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 25,000 - 100,000 บาท มีจำนวนร้อยละ 10.00

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา (n = 400)

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	11	2.80
ประถมศึกษา	153	38.30
ชั้นมัธยมศึกษาหรือปวช.	117	29.30
อนุปริญญาและปวส.	34	8.50
ปริญญาตรี	75	18.80
สูงกว่าปริญญาตรี	10	2.50
รวม	400	100

จากตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวนร้อยละ 38.30 ระดับมัธยมศึกษาหรือ ปวช. จำนวนร้อยละ 29.30 ระดับปริญญาตรี จำนวนร้อยละ 18.80 ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ระดับอนุปริญญาและปวส. จำนวนร้อยละ 8.50 ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวนร้อยละ 2.80 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวนร้อยละ 2.50

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามช่องทางการรับข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์
(n = 400)

การรับข่าวสาร	จำนวน	ร้อยละ
โทรทัศน์ วิทยู	255	63.80
สื่อสิ่งพิมพ์	26	6.50
อินเทอร์เน็ต เครือข่ายออนไลน์	11	2.80
พูดคุยแลกเปลี่ยน	29	7.30
พบเห็นด้วยตนเอง	77	19.30
อื่น ๆ	2	0.50
รวม	400	100

จากตารางที่ 6 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มที่รับข่าวสารทางโทรทัศน์ วิทยู จำนวนร้อยละ 63.80 การพบเห็นด้วยตนเอง จำนวนร้อยละ 19.30 การพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสาร จำนวนร้อยละ 7.30 การรับข่าวสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ จำนวนร้อยละ 6.50 และช่องทางอื่น ๆ เช่น การรับฟังหรือป้ายโฆษณา จำนวนร้อยละ 0.50

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามสถานภาพ (n = 400)

การบริจาคปัจจัย (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
0 - 99	141	35.30
100 - 499	221	55.30
500 - 4,000	38	9.50
รวม	400	100

จากตารางที่ 7 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มที่บริจาคปัจจัยเพื่อทำนุบำรุงทางศาสนาตั้งแต่ 100 – 499 บาท จำนวนร้อยละ 55.30 กลุ่มที่บริจาคตั้งแต่ 0 – 99 บาท จำนวนร้อยละ 35.30 และกลุ่มที่บริจาคตั้งแต่ 500 – 4,000 บาท จำนวนร้อยละ 9.50

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา (n = 400)

การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	36	9.00
ทุกเดือน	82	20.50
ทุกสัปดาห์	49	12.30
ทุกวันพระ	78	19.50
เป็นประจำทุกวัน	27	6.80
เฉพาะวันพิเศษ เช่น วันเกิด	128	32.00
รวม	400	100

จากตารางที่ 8 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะวันพิเศษ จำนวนร้อยละ 32.00 เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาทุกเดือน จำนวนร้อยละ 20.50 เข้าร่วมกิจกรรมทุกวันพระ จำนวนร้อยละ 19.50 เข้าร่วมกิจกรรมทุกสัปดาห์ จำนวนร้อยละ 12.30 ไม่เคยเข้าร่วม จำนวนร้อยละ 9.0 และเข้าร่วมเป็นประจำทุกวัน จำนวนร้อยละ 6.80

4.2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับภาพลักษณ์

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบล
แสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมอง
ของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน	n = 400		การแปลผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1. ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาทพระธรรมวินัย	3.22	0.38	ปานกลาง	1
2. ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางสังคม	2.94	0.47	ปานกลาง	2
รวมเฉลี่ย	3.08	0.40	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 9 พบว่า ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.08$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 2 ด้าน โดยภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาทพระธรรมวินัยอยู่ในระดับแรก ($\bar{x} = 3.22$) และภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางสังคม อยู่ลำดับถัดมา ($\bar{x} = 2.94$)

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์

ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางพระวินัย

ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางพระวินัย	(n = 400)		การแปรผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1.การรักษาศีลของพระสงฆ์	3.04	0.77	ปานกลาง	3
2.การปฏิบัติตามกิจวัตรของพระสงฆ์	3.40	0.61	ปานกลาง	2
3. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา	2.93	0.65	ปานกลาง	4
4.การปฏิสังขรณ์ ปุชนิยสถานภายในวัด	3.50	0.89	มาก	1
รวม	3.22	0.38	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 10 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ตามบทบาททางพระวินัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิสังขรณ์ ปุชนิยสถานภายในวัดในอันดับแรก การปฏิบัติตามกิจวัตรของพระสงฆ์ในอันดับที่สอง และการรักษาศีลของพระสงฆ์อันดับที่สาม

ตารางที่ 11 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์
 ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการรักษาศีล
 ของพระสงฆ์

การรักษาศีลของพระสงฆ์	(n = 400)		การแปรผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1. ใช้ชีวิตอย่างสมถะ เหมาะสมกับฐานะ ไม่มีของใช้ฟุ่มเฟือย	3.24	1.02	ปานกลาง	2
2. ไม่ประพฤติผิดในกาม ล่วงเกินทางเพศ	3.23	1.11	ปานกลาง	3
3. ละเว้นจากของมีนเมา สุราและยาเสพติดทุกชนิด	3.13	1.06	ปานกลาง	6
4. ละเว้นซึ่งการพนัน หวย มวยตู้ ฟุตบอลทุกชนิด	3.15	1.02	ปานกลาง	5
5. อยู่ในสถานที่ไม่เหมาะสม เช่น สถานรื่นรมย์ในเวลากลางวัน เป็นต้น	2.19	1.16	น้อย	4
6. คำพูดที่เหมาะสม ไม่หยาบคาย	3.29	1.12	ปานกลาง	1
รวม	3.04	0.77	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 11 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการรักษาศีลของพระสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า พระสงฆ์ใช้คำพูดที่เหมาะสม ไม่หยาบคายอยู่ในลำดับแรก มีการใช้ชีวิตอย่างสมถะ เหมาะสมกับฐานะ ไม่มีของใช้ฟุ่มเฟือยลำดับที่สองและไม่ประพฤติผิดในกาม ล่วงเกินทางเพศอันดับที่สาม

ตารางที่ 12 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์
 ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการปฏิบัติตาม
 กิจวัตรของพระสงฆ์

การปฏิบัติตามกิจวัตรของพระสงฆ์	(n = 400)		การแปรผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1. พระสงฆ์ยินยรับบาตรอยู่เป็นประจำอยู่ตามร้านค้าไม่เดินไปไหน	3.07	1.27	ปานกลาง	3
2. พระสงฆ์ห่มผ้าจีวร เป็นระเบียบ เรียบร้อย	4.10	0.92	มาก	1
3. พระสงฆ์รับกิจนิมนต์ เพื่อสงเคราะห์แก่ชาวบ้าน	3.73	0.91	มาก	2
4. พระสงฆ์สั่งสอนอบรมธรรมะ ให้แก่ประชาชนโดยตรง (ภายนอกวัด)	2.72	1.05	ปานกลาง	4
รวม	3.40	0.61	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 12 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง
 จังหวัดชลบุรี ด้านการปฏิบัติตามกิจวัตรของพระสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.40$) เมื่อพิจารณาเป็น
 รายข้อ พบว่า พระสงฆ์ห่มผ้าจีวร เป็นระเบียบ เรียบร้อยอยู่ในลำดับแรก พระสงฆ์รับกิจนิมนต์ เพื่อ
 สงเคราะห์แก่ชาวบ้านลำดับที่สองและพระสงฆ์ยินยรับบาตรอยู่เป็นประจำอยู่ตามร้านค้าไม่เดินไปไหน
 อันดับสุดท้าย

ตารางที่ 13 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ใน
มุมมองของประชาชนในตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา

การเผยแผ่พุทธศาสนา	(n = 400)		การแปรผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1.มีการอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณรด้วยกัน	3.38	0.87	ปานกลาง	2
2.มีการตีพิมพ์เผยแพร่ เอกสาร หลักธรรมคำสอน ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน	2.67	1.12	ปานกลาง	4
3.มีการปลูกเสกพระเครื่อง วัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง เพื่อแจกจ่ายประชาชน	2.51	1.18	ปานกลาง	6
4.มีการเผยแพร่ธรรมะ ผ่านการสื่อสาร เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต	2.63	1.14	ปานกลาง	5
5. การจัดกิจกรรมอบรมความรู้ทางธรรมะอย่างต่อเนื่อง	2.84	0.97	ปานกลาง	3
6. พระสงฆ์ได้ให้พร โชคลาภ มั่งมีศรีสุข ปราศจากโรคร้ายแก่ท่าน	3.55	1.06	มาก	1
รวม	2.93	0.65	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 13 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสงฆ์ได้ให้พร โชคลาภ มั่งมีศรีสุข ปราศจากโรคร้ายแก่ท่านอยู่ในอันดับแรก การอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่พระภิกษุ สามเณรด้วยกันอันดับที่สอง และการจัดกิจกรรมอบรมความรู้ทางธรรมะอย่างต่อเนื่องอันดับที่สาม

ตารางที่ 14 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ใน
มุมมองของประชาชนตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการปฏิสังขรณ์
ปูชนียสถานภายในวัด

การปฏิสังขรณ์ ปูชนียสถานภายในวัด	(n = 400)		การแปรผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1. การซ่อมแซม โบสถ์ เจดีย์ และศาสนสถาน ให้เหมาะสม	3.58	1.05	มาก	2
2. ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในบริเวณวัดให้เหมาะสมแก่การปฏิบัติ ธรรม	3.60	1.02	มาก	1
3. มีการสร้างศาสนสถานที่สวยงามและใหญ่โต	3.34	0.91	ปานกลาง	3
รวม	3.50	0.89	มาก	-

จากตารางที่ 14 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามี
การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในบริเวณวัดให้เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมอันดับแรก การซ่อมแซม โบสถ์ เจดีย์
และศาสนสถานให้เหมาะสมอันดับที่สอง และการสร้างศาสนสถานที่สวยงามและใหญ่โตอันดับสุดท้าย

ตารางที่ 15 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์
 ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี การรับรู้ภาพลักษณ์ของ
 พระสงฆ์ตามบทบาททางสังคม

ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางสังคม	(n = 400)		การแปลผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1.การอบรมความรู้ธรรมและสมาธิให้กับประชาชน	3.04	0.57	ปานกลาง	2
2.การทำนุบำรุงการศึกษา	2.79	0.83	ปานกลาง	3
3. การส่งเสริมพัฒนาสาธารณประโยชน์	2.39	0.82	น้อย	4
4.การนำประชาชนเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา	3.54	0.61	มาก	1
รวม	2.94	0.57	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 15 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข
 อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ตามบทบาททางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$) เมื่อพิจารณาเป็นราย
 ข้อ พบว่า การนำประชาชนเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในอันดับแรก การอบรมความรู้ธรรม
 และสมาธิให้กับประชาชนในอันดับที่สอง และการทำนุบำรุงการศึกษานับอันดับที่สาม

ตารางที่ 16 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์

ในมุมมองของประชาชนตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการอบรมความรู้ธรรม
และสมาธิให้กับประชาชน

การอบรมความรู้ธรรมและสมาธิให้กับประชาชน	(n = 400)		การแปรผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1. พระสงฆ์เข้ามาเป็นครูผู้สอนในสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย	3.24	1.10	ปานกลาง	2
2. พระสงฆ์เป็นวิทยากรอบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้กับหน่วย ภาครัฐและเอกชน	3.16	1.10	ปานกลาง	3
3. มีการจัดกิจกรรม พิธีกรรมให้กับชาวบ้านมาใช้บริการ เช่น การ แก้กรรม การต่ออายุ การนอนในโรงศพ เป็นต้น	2.57	0.99	ปานกลาง	5
4. มีการจัดอบรมวิปัสสนา สมาธิ ให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป	3.29	0.88	ปานกลาง	1
5. พระสงฆ์เข้ามาประกอบพิธีกรรมให้แก่ชาวบ้าน เช่น ทำบุญ บ้าน เจิมป้ายร้านค้า เป็นต้น	3.29	1.26	ปานกลาง	1
6. มีการจัดบอร์ดธรรมะเพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของ พระสงฆ์หรือวัด	2.67	1.01	ปานกลาง	4
รวม	3.04	0.57	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 16 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง
จังหวัดชลบุรี ด้านการเผยแพร่พุทธศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ
พบว่า พระสงฆ์เข้ามาประกอบพิธีกรรมให้แก่ชาวบ้าน เช่น ทำบุญบ้าน เจิมป้ายร้านค้าและการจัดอบรม
วิปัสสนา สมาธิ ให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ในอันดับแรก พระสงฆ์เข้ามาเป็นครูผู้สอนในสถาบันการศึกษา
เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัยในอันดับที่สอง และพระสงฆ์เป็นวิทยากรอบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้กับ
หน่วยภาครัฐและเอกชนอันดับที่สาม

ตารางที่ 17 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์

ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการทำนุบำรุงการศึกษา

การทำนุบำรุงการศึกษา	(n = 400)		การแปรผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1. พระสงฆ์/วัด เข้ามาสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่ เด็กนักเรียน	3.02	1.05	ปานกลาง	1
2. พระสงฆ์/วัด ได้จัดโครงการอาหารกลางวันให้กับโรงเรียน	2.66	1.00	ปานกลาง	4
3. พระสงฆ์เข้าร่วมปรับปรุงอาคารสถานที่ทางการศึกษา	2.67	0.95	ปานกลาง	3
4. มีการจัดการเรียนการสอนภายในวัดให้แก่ เด็ก เยาวชน	2.81	0.97	ปานกลาง	2
รวม	2.79	0.83	ปานกลาง	-

จากตารางที่ 17 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการทำนุบำรุงการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.79$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสงฆ์/วัด เข้ามาสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่ เด็กนักเรียนในอันดับแรก การจัดการเรียนการสอนภายในวัดให้แก่ เด็ก เยาวชนอันดับที่สองและพระสงฆ์เข้าร่วมปรับปรุงอาคารสถานที่ทางการศึกษา อยู่ในอันดับสุดท้าย

ตารางที่ 18 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์
 ในมุมมองของประชาชนตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการส่งเสริมพัฒนา
 สาธารณประโยชน์

การส่งเสริมพัฒนาสาธารณประโยชน์	(n = 400)		การแปรผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1. พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น	2.34	1.04	น้อย	3
2. พระสงฆ์เผยแพร่แนวคิดทางศาสนาเพื่อรักษาสีงแวดล้อม	2.31	1.02	น้อย	4
3. พระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ	2.43	1.03	น้อย	2
4. มีการอนุญาตให้ใช้วัดเป็นพื้นที่จัดการประชุมของชุมชน	2.89	1.23	ปานกลาง	1
5. พระสงฆ์เข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง	1.98	1.03	น้อย	5
รวม	2.39	0.82	น้อย	-

จากตารางที่ 18 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการทำนุบำรุงการศึกษาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามี การอนุญาตให้ใช้วัดเป็นพื้นที่จัดการประชุมของชุมชนในอันดับแรก พระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนได้ จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมออันดับที่สองและพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นอันดับที่สาม

ตารางที่ 19 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์
 ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการนำประชาชน
 เข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา

การนำประชาชนเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา	(n = 400)		การแปรผล	อันดับ
	$\bar{x}$	SD		
1. วัดจัดพิธีกรรมทางศาสนาเป็นประจำและต่อเนื่อง	4.08	0.90	มาก	2
2. วัดได้มีการจัดกิจกรรมตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ	4.22	0.80	มาก	1
3. วัดมีการจัดกิจกรรมเทศนา บรรยายธรรมให้แก่ชาวบ้าน	3.81	0.93	มาก	3
4. มีป้ายโฆษณา เผยแพร่กิจกรรม พิธีกรรมของทางวัดที่ได้จัดขึ้น	3.19	1.19	ปานกลาง	5
5. มีร้านจำหน่ายสินค้าเข้ามาเปิดขายของในพื้นที่ของวัด เมื่อมีงานทางศาสนา	3.34	1.22	ปานกลาง	4
6. มีการจัดพิธีกรรมให้ท่านร่วมทำบุญอย่างหลากหลาย เช่น ทำบุญต่อชะตา ทำบุญสร้างโบสถ์ การทำพิธีตักบาตร เป็นต้น	2.60	1.17	ปานกลาง	6
รวม	3.54	0.61	มาก	-

จากตารางที่ 19 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ด้านการนำประชาชนเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.54$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าวัดได้มีการจัดกิจกรรมตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระอยู่ในอันดับแรก วัดจัดพิธีกรรมทางศาสนาเป็นประจำและต่อเนื่องอยู่ในอันดับที่สองและวัดมีการจัดกิจกรรมเทศนา บรรยายธรรมให้แก่ชาวบ้านอยู่ในอันดับที่สาม

4.3 การทดสอบสมมุติฐาน

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมุติฐาน

สมมุติฐานข้อที่ 1 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามเพศ
ตารางที่ 20 ความแตกต่างระหว่างเพศกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์
ในพระพุทธศาสนา

เพศ	N	Mean	df	t	p
ชาย	192	3.06	398	0.86	0.00*
หญิง	208	3.09			

* Sig = .05

จากตารางที่ 20 พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามเพศ

จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มประชากรที่เป็นเพศหญิงจะไม่สามารถเข้าถึงกิจกรรมบางอย่างทางศาสนาได้โดยตรง เช่น การตะตองหรือสัมผัสตัวพระสงฆ์ พื้นที่ทางศาสนสถานบางแห่ง เช่น สถูปโบสถ์ ที่มีอิฐของพระพุทธเจ้าบรรจุอยู่ หรือการตอบแทนบุญคุณของบิดา มารดา ด้วยการบวชเป็นพระสงฆ์ ขณะที่เพศชายสามารถเข้าถึงพุทธศาสนาได้โดยไม่จำกัดวิธีและถูกกีดกัน เพศชายกลับถูกสนับสนุนให้เป็นผู้สืบทอดทางศาสนา ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงทำให้เพศหญิงรู้สึกถึงความปรารถนาที่จะเข้าถึงพุทธศาสนาด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่มีลักษณะมากกว่าเพศชาย

สมมุติฐานข้อที่ 2 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามอายุ
 ตารางที่ 21 ความแตกต่างระหว่างอายุกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์
 ในพระพุทธศาสนา

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	3	0.66	0.22	1.474	0.22
ภายในกลุ่ม	396	59.66	0.151		
รวม	399	60.33			

จากตารางที่ 21 พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนไม่มีความแตกต่างกันตามอายุ

จากการสัมภาษณ์พบว่า ประชากรผู้ตอบแบบสอบถามที่มีระดับอายุแตกต่างกัน ต่างมีมุมมองทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์เนื่องจาก ชาวบ้านจะมีความสัมพันธ์อยู่กับวัดและพระสงฆ์อยู่อย่างเข้มข้น ดังในคำ สัมภาษณ์ที่ได้อธิบายไว้ว่า เวลาไปทำบุญทั้งภายในและภายนอกวัด ก็จะนิยมชักชวนบุคคลในครอบครัว เด็ก ๆ เข้าร่วมกิจกรรมในทางศาสนาด้วย ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการปลูกฝังทางด้านศาสนาภายในครอบครัวได้ทำให้บุคคลในครัวเรือนทุกระดับและช่วงอายุต่างมีมุมมองทางศาสนาที่ไม่แตกต่างกัน

สมมุติฐานข้อที่ 3 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามอาชีพ
ตารางที่ 22 ความแตกต่างระหว่างอาชีพกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์
ในพระพุทธศาสนา

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	6	0.44	0.07	0.48	0.82
ภายในกลุ่ม	393	59.89	0.15		
รวม	399	60.33			

จากตารางที่ 22 พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนไม่มีความแตกต่างกันตามอาชีพ

จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ พบว่าประชากรที่ตอบแบบสอบถามต่างมีศรัทธาและความเชื่อที่ต่างเชื่อมโยงอยู่กับศาสนา เช่น การห้อยพระ การไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนับถือเครื่องรางของขลัง ลักษณะความเชื่อดังกล่าวนี้ถูกหลอมรวมให้กลายเป็นความเชื่อเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังจะเห็นได้จาก การไหว้พระขอพร หรือการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประเภทต่าง ๆ เช่น พระพรหม เจ้าแม่เขาสามมุก ชาวบ้านจะขอพรในประเด็นที่เกี่ยวกับ การตอบสนองในสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ ประเด็นทางเศรษฐกิจ สุขภาพ ความมั่นคงในชีวิต เป็นต้น

สมมุติฐานข้อที่ 4 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามรายได้
ตารางที่ 23 ความแตกต่างระหว่างรายได้กับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์
ในพระพุทธศาสนา

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	2	0.45	0.22	1.52	0.22
ภายในกลุ่ม	397	59.87	0.151		
รวม	399	60.33			

จากตารางที่ 23 พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนไม่มีความแตกต่างกันตามรายได้

จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ พบว่าประชาชนแทบทุกระดับชั้นทางเศรษฐกิจในเขต
ตำบล แสนสุข จะให้ความสำคัญทางด้านศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์แทบทั้งสิ้น ในด้านของความคาดหวัง
ทางด้านเศรษฐกิจ ดังจะเห็นจาก ความปรารถนาและความคาดหวังจากศาสนาเช่น การขอพรจากคนที่มี
ฐานะดีที่มีความต้องการเพิ่มขึ้นไป อีกด้านหนึ่งการบริจาคของผู้มีฐานะที่สะท้อนถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
แต่ก็มักจะขอจากสิ่งที่ได้ปฏิบัติเช่นเดียวกันเช่น เกี่ยวกับการดำรงสถานะทางเศรษฐกิจแบบเดิมหรือ
เพิ่มขึ้น ขณะชาวบ้านที่มีฐานะอยู่ในระดับต่ำกว่าก็มีความมุ่งหวังต่อผลตอบแทนที่มาจากการขอพรได้แก่
ฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีอยู่กว่าเดิม

สมมุติฐานข้อที่ 5 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษา
 ตารางที่ 24 ความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษากับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์
 ในพระพุทธศาสนา

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	5	2.31	0.46	3.14	0.00*
ภายในกลุ่ม	394	58.01	0.14		
รวม	399	60.33			

* Sig =.05

จากตารางที่ 24 พบว่า ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์พบว่า ระบบการศึกษาและกระบวนการศึกษา ที่มีลักษณะการปลูกฝังด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะเนื้อหาทางด้านพุทธศาสนาโดยตรงและทางอ้อมที่ถูกสอดแทรกอยู่ตามเนื้อหาในรายวิชา เช่น แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมการปกครอง จริยธรรมในชีวิตประจำวัน ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่า การได้รับการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นจะมีมุมมองที่ดีต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนาด้วย

ตารางที่ 25 เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ระหว่างการศึกษากับการรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์
ในมุมมองของประชาชน

ระดับการศึกษา	$\bar{x}$	ไม่ได้เรียนหนังสือ	ประถมศึกษา	จบชั้นมัธยมศึกษาหรือ ปวช.	อนุปริญญาและปวส.	ปริญญาตรี	สูงกว่าปริญญาตรี
ไม่ได้เรียนหนังสือ	3.13	-	0.12	0.02	0.09	- 0.06	- 0.08
ประถมศึกษา	3.00	-	-	- 0.10*	- 0.03	- 0.19*	- 0.21
จบชั้นมัธยมศึกษาหรือ ปวช.	3.10	-	-	-	0.07	- 0.08	- 0.10
อนุปริญญาและปวส.	3.03	-	-	-	-	- 0.16*	- 0.18
ปริญญาตรี	3.19	-	-	-	-	-	- 0.02
สูงกว่าปริญญาตรี	3.21	-	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 25 เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ระหว่างการศึกษากับการรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนพบว่า คู่ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 3 คู่คือ

1. ระหว่างกลุ่มที่มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษากับกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีการศึกษาจบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีมุมมองต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์อยู่ในระดับที่ดีกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา
2. ระหว่างกลุ่มที่มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษากับกลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือ ปวช. แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีการศึกษาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือ ปวช. มีมุมมองต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์อยู่ในระดับที่ดีกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา
3. ระหว่างกลุ่มที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือ ปวส. กับกลุ่มที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีการศึกษาจบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีมุมมองต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์อยู่ในระดับที่ดีกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือ ปวส.

สมมุติฐานข้อที่ 6 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามการรับ
ข่าวสาร

ตารางที่ 26 ความแตกต่างระหว่างการรับข่าวสารกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์
ในพระพุทธศาสนา

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	5	1.01	0.20	1.34	0.24 ..
ภายในกลุ่ม	394	59.32	0.15		
รวม	399	60.33			

จากตารางที่ 26 พบว่า ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนไม่มีความแตกต่างกัน
ตามการรับข่าวสาร

จากผลการวิเคราะห์ในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่รับข่าวสารของพระสงฆ์และ
พุทธศาสนาจากโทรทัศน์และวิทยุเป็นส่วนใหญ่ จากการสัมภาษณ์พบว่า เนื้อหาบางอย่างที่ถ่ายทอด
เกี่ยวกับพระสงฆ์ในเชิงลบ ชาวบ้านจะมองว่าบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถที่จะปฏิบัติในกฎระเบียบทางศาสนา
ได้ โดยมีเพียงจำนวนน้อยและส่วนใหญ่เกิดขึ้นอยู่ภายนอกชุมชน จึงกลายเป็นเรื่องที่ไกลตัวออกไป ดังจะ
เห็นได้จากคำกล่าว “พวกนั้นเป็นพระวัดอื่น ไม่ใช่เป็นคนในชุมชน”

สมมุติฐานข้อที่ 7 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนา

ตารางที่ 27 ความแตกต่างระหว่างการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนากับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	2	1.01	0.50	3.39	0.03*
ภายในกลุ่ม	397	59.32	0.14		
รวม	397	60.33			

* Sig = .05

จากตารางที่ 27 พบว่า ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ พบว่า ชาวบ้านจะให้ความสำคัญของจำนวนเงินบริจาคที่มีต่อศรัทธาเช่นกรณีชาวบ้านท่านหนึ่งได้ให้ทัศนะไว้ว่า การบริจาคปัจจัยที่เป็นตัวเงิน จำนวนมากจะมีความคาดหวังอยู่กับสิ่งที่จะห้อนกลับมา เช่น ผลกำไรจากการประกอบธุรกิจ การมีชีวิตที่ดี ปราศจากโรคภัย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องไปกับความเชื่อที่ว่าถ้า “ท่านบริจาคเงินสร้างศาสนสถานในวันนี้ ในภายภาคหน้าท่านก็จะมีที่อยู่อาศัยใหญ่โตมโหฬาร”

ลักษณะการบริจาคทานที่เป็นจำนวนมากส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับที่ดี จึงกลายเป็นตัวอย่างให้กับชาวบ้านที่มีสถานะเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าด้วยความคิดที่ว่าถ้าบริจาคทานเป็นจำนวนมากจะทำให้ตนเองมีโชคลาภและสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นเช่นกัน ดังในคำกล่าวที่ว่า “เห็นเขาบริจาคมากแล้วก็มีเงินร่ำรวยขึ้น เราจึงหวังว่าการบริจาคเงินจะทำให้สามารถร่ำรวยได้เช่นกัน”

ตารางที่ 28 เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ระหว่างการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนากับการรับรู้
ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน

การบริจาคเงิน	$\bar{x}$	0 – 99 บาท	100 – 499 บาท	500 – 4,000 บาท
		3.04	3.07	3.23
0 – 99 บาท	3.04	-	0.02	-0.18*
100 – 499 บาท	3.07	-	-	-0.15*
500 – 4,000 บาท	3.23	-	-	-

* Sig =.05

จากตารางที่ 28 เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ระหว่างการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนากับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนพบว่า คู่ที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 2 คู่คือ

1. ระหว่างกลุ่มที่มีการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาตั้งแต่ 0 – 99 บาท กับการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาตั้งแต่ 500 – 4,000 บาท แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาตั้งแต่ 500 – 4,000 บาทมีมุมมองต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์อยู่ในระดับที่ดีกว่ากลุ่มที่มีการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาตั้งแต่ 0 – 99 บาท

2. ระหว่างกลุ่มที่มีการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาตั้งแต่ 100 – 499 บาท กับการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาตั้งแต่ 500 – 4,000 บาท แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่มีการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาตั้งแต่ 500 – 4,000 บาทมีมุมมองต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์อยู่ในระดับที่ดีกว่ากลุ่มที่มีการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาตั้งแต่ 100 – 499 บาท

สมมุติฐานข้อที่ 8 ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนมีความแตกต่างกันตามการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

ตารางที่ 29 ความแตกต่างระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนากับการรับรู้ภาพลักษณ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

แหล่งความแปรปรวน	Df	SS	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	5	0.62	0.12	0.82	0.53
ภายในกลุ่ม	394	59.71	0.15		
รวม	399	60.33			

จากตารางที่ 29 พบว่า ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนไม่มีความแตกต่างกันตามการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ พบว่า การเข้าร่วมพิธีกรรมในทางศาสนาของชาวบ้านมักมุ่งหวังความต้องการเฉพาะหน้าและเชิงวัตถุ ได้แก่ ความสุขสบาย ปลอดภัยใช้เจ็บ ความมีหน้ามีตาทางสังคมและทางเศรษฐกิจ ซึ่งความต้องการดังกล่าวเป็นความมุ่งมาดปรารถนาของประชาชนโดยทั่วไป ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงทำให้ระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านในพื้นที่ที่มีภาพลักษณ์ต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ได้แก่

1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนในตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อภาพลักษณ์พระสงฆ์ในของประชาชน ในตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในพื้นที่ตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรีจำนวน 400 คน สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกเป็นรายด้านเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางด้านวินัยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.22$) และภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$)
2. วิเคราะห์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อภาพลักษณ์พระสงฆ์ในของประชาชนในตำบลแสนสุข จังหวัดชลบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ ในมุมมองของประชาชนได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาและการบริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนา ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลให้ประชาชนมีมุมมองต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์แตกต่างกันได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ ช่องทางการรับข่าวสาร และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สามารถนำมาอภิปรายร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ดังนี้

การศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน ได้สะท้อนว่ากระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการที่ริเริ่มสร้างภาพลักษณ์ของมนุษย์ จากปฏิกิริยาของบุคคล สิ่งแวดล้อมของตน โดยเฉพาะการเรียนรู้ การศึกษาที่สะท้อนภาพลักษณ์ทางสังคมในลักษณะต่างๆ เช่น การเรียนการสอนเกี่ยวกับศาสนา เป็นต้น และการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนที่จะก่อรูปเป็นภาพลักษณ์ของตนเองและจะเสริมสร้างความรู้จักตัวตนมากยิ่งขึ้น ภาพลักษณ์ของบุคคลจึงมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้เอง แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น จากประสบการณ์ที่ช่วยเสริมสร้างเปลี่ยนแปลงและฉีกให้เป็นความเติบโตทางความคิด

ดังนั้นภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากประสบการณ์จะถูกประทับเป็นผลึกแห่งความคิดโดยเฉพาะ การศึกษาในสังคม ผลการศึกษาพบว่าระดับการศึกษาส่งผลต่อมุมมองภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ จากการวิเคราะห์ผลจะเห็นได้ว่าประชาชนที่มีการศึกษาที่สูงมากขึ้นจะมีมุมมองภาพลักษณ์ต่อพระสงฆ์ที่ดีกว่า การศึกษาในระดับที่ต่ำกว่า ซึ่งหมายความว่ากระบวนการถ่ายทอดทางสังคมโดยเฉพาะการเรียนรู้ การศึกษาจะส่งผลต่อมุมมองภาพลักษณ์ทางสังคม

ผลการศึกษาชิ้นนี้ได้สะท้อนให้เห็นภาพสำคัญถึงการเปลี่ยนแปลงของบทบาทหน้าที่ของ พระสงฆ์เมื่อนำเอาไปอภิปรายร่วมกับ บทบาทของพระสงฆ์ตามพระวินัยที่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ชี้ให้เห็นว่า ภาพลักษณ์พระสงฆ์มีบทบาทตามพระธรรมวินัยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายชื่อจะ เห็นได้ว่าบทบาทของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยลดน้อยลงในส่วนของการเผยแผ่พุทธศาสนาแต่สัดส่วน ที่เพิ่มขึ้นคือ พระสงฆ์มักจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการขอพรขอโชคลาภจากพระสงฆ์ในค่าเฉลี่ยที่มากที่สุด ขณะเดียวกันภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม ชุมชน มีค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะด้านพัฒนาสาธารณะประโยชน์ที่มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำมากที่สุด ผลที่สะท้อนออกมาจึงเห็นได้ถึง ความพร่ามัวในเชิงอุดมคติที่มักจะมีมองว่าพระสงฆ์ควรที่จะเป็นผู้นำในกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านพัฒนาสังคมตาม แนวคิดของพุทธศาสนา

การศึกษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ได้สอดคล้องไปกับการศึกษาพระสงฆ์ในกระแสการ เปลี่ยนแปลงของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2554) ที่ได้อธิบายว่า ในสังคมที่สัมพันธ์อยู่กับเศรษฐกิจแบบเงินตราที่ เข้มขันนั้น “เงิน” เป็นสิ่งสำคัญที่จะเชื่อมโยงผู้คนให้พูดคุย เจรจา ต่อรอง ขอพร จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า ประชาชนที่บริจาคเงินเพื่อทำนุบำรุงแก่พระพุทธศาสนาจะมีมุมมองที่ดีต่อ ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ เมื่อพิจารณาให้เห็นความแตกต่างของการบริจาคจะเห็นได้ว่า ประชาชนที่มี สัดส่วนการบริจาคที่สูงจะมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

การศึกษาวิจัยนี้ อาจยังไม่สามารถสรุปข้อค้นพบใหม่ได้อย่างชัดเจน อย่างน้อยการศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชนได้พยายามตอบยกย่ว่า บทบาทของพระสงฆ์ในปัจจุบันได้ เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ความสัมพันธ์ระหว่างของประชาชนกับพระสงฆ์มิได้เป็นในเชิงอุดมคติคือ พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในทางการพัฒนาทั้งในทางจิตวิญญาณและทางสังคม เงินตราได้เข้ามาแทนที่ เป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญระหว่างประชาชนและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีพระสงฆ์เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่าง สิ่งเหล่านี้

5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน กรณีศึกษา ตำบลแสน สุข อำเภอมือง จังหวัดชลบุรีสามารถนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับบทบาทของพระสงฆ์ในพื้นที่ทำการศึกษาดังนี้

1. จากผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า บทบาทการพัฒนาสังคมและสาธารณประโยชน์ของพระสงฆ์ มีน้อยลง ดังนั้นพระสงฆ์ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและชุมชนให้มากขึ้น โดยการใช้ความรู้

ทางพุทธศาสนาเข้ามาปรับใช้และนำเสนอออกสู่สังคม ที่มีบทบาทในฐานะที่เป็นผู้ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและอยู่ร่วมสังคมเดียวกัน มิได้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณหรือสังคม

2. จากผลการศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพของความไม่สอดคล้องกันระหว่าง พระธรรมวินัย และบทบาททางสังคมของพระสงฆ์ที่ถูกเสนอเป็นข้อปฏิบัติของพระสงฆ์ ควรมีการปรับปรุงเนื้อหาข้อกำหนด ปฏิบัติให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในบริบทของโลกาภิวัตน์

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงข้อจำกัดของระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) ที่ไม่สามารถอธิบายในบางประเด็นที่มีความสำคัญและละเอียดลึกซึ้งได้ การศึกษาในครั้งต่อไป ควรเป็นการศึกษาภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในการเปลี่ยนของสภาพเศรษฐกิจการเมือง สังคม วัฒนธรรม ในภาพระดับจังหวัด เนื่องมาจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบทุนนิยม การกระจายอำนาจของรัฐท้องถิ่น จะส่งผลทำให้บทบาทของพระสงฆ์เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร?

บรรณานุกรม

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2532). *หลักมานุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์
- จรินทร์ ยังสังข์. (2546). *บทบาทพระสงฆ์ในกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม*. ปริญญาโท, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยฤทธิ์ โภธิสุวรรณ และธีรดา รุจิภักดิ์. (2555). *ภาพลักษณ์: อภิมติหนึ่งของการรับรู้ตนเองของผู้เรียนผู้ใหญ่ที่นำมาไปสู่พฤติกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูดา จิตพิทักษ์. (2528). *สังคมวิทยาและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: สารมวลชน
- นันทน์ภัส เสืองานเอี่ยม. (2546). *ภาพลักษณ์เชิงจริยธรรมของวิชาชีพการพยาบาลศึกษาที่คณะของพยาบาลและประชาชนผู้ให้บริการในโรงพยาบาลสังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุขในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะอักษรศาสตร์, สาขาจริยศาสตร์ศึกษา.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2554). *สันติสุข โสภณศิริ(บรรณาธิการ). ปฐมฤกษ์ 60 ปี เศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์
- บรรพต วีระลัย. (2523). *พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคม เศรษฐกิจการเมือง และการปกครอง : ศึกษากรณี วัดในกรุงเทพฯ และฉะเชิงเทรา*. คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พระไพศาล วิสาโล. (2544). *พุทธศาสนากับประชาสังคม*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส.
- _____. (2552)ก. *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. (2552)ข. *วิถีสังคมไทย : สรรนิพนธ์ทางวิชาการเนื่องในวาระหนึ่งศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ ชุดที่ 4*. กรุงเทพฯ: สถาบันปรีดีพนมยงค์
- พระมหาภคญาณ นันทเพชร. (2540). *ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม*. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการการพัฒนาสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระตาล ญาณธโร. (2546). *ทัศนคติและความคาดหวังของเยาวชนชาวเขาต่อบทบาทของพระสงฆ์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระโสภณ โสภโณ. (2546). *พระพุทธรูปกับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล
- พงษ์เทพ วรกิจโกคาทร. (2537). *ภาพพจน์กับการประชาสัมพันธ์ในพรทิพย์ วรกิจโกคาทร (บรรณาธิการ). ภาพพจน์นั้นสำคัญยิ่ง : การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์*. กรุงเทพฯ: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์. (2541). ภาพพจน์...ความหมายสูงสุดของการประชาสัมพันธ์, ในภาพพจน์นั้น
สำคัญยิ่ง: การประชาสัมพันธ์กับภาพพจน์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะ
วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน.
- พัทธา สายหู. (2524). กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนัส บุตรดี. (2546). ภาพลักษณ์และวิธีการส่งเสริมภาพลักษณ์ ธ.ก.ส. :ศึกษาระดับสาขาอำเภอ
บางป่อ จังหวัดสมุทรปราการ. ภาคนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม
สถาบันจิตพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ✓ วัฒณี ไชยธีรานวัฒน์ศิริและคณะ. (2542). บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาใน
ภาคเหนือและภาคใต้. การศึกษาผลการวิจัยของกรมศาสนา ปีงบประมาณ 2535 – 2542.
กรมศาสนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2526). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525. กรุงเทพฯ:
อักษรเจริญทัศน์.
- เริงฤทธิ์ พลนามอินทร์. (2540). บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนาใน
จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, ไทยคดีศึกษา,
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- ✓ วิฑูรย์ กลสิมผล. (2541). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมภาคตะวันออก. ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา
- สงวนศรี วิรัชชัย. (2527). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช
- สุนันทา อัมพวานนท์. (2549). ภาพลักษณ์ของพยาบาลตามการรับรู้ของบุคลากร โรงพยาบาล
อุดรดิตถ์. พยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต, การบริหารพยาบาล, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุพิน ปัญญามาก. (2533). บทบาทวัตถุประสงค์ทางการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ ในเอกสาร
การสอนชุดวิชา หลักการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสริมชัย ระกำพล และคณะ. (2543). ภาพลักษณ์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยในทัศนคติ
ของชาวกรุงเทพมหานคร. รายงานคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.
- อวยพร ตันมุขยกุล. (2539). ภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ของพยาบาลวิชาชีพ. วารสารพยาบาลศาสตร์,
14(3), 23-29.
- Boulding, Kenneth E. (1975). *The Image : Knowledge in Life and society*. Ann Arbor
University of Michigan Press.
- Hoyle E. (1964). *The role of the teacher*. New York : Humanities Press.
- Kalisch B.J., & Kalisch, P.A. (1983). *Improving the image of nursing*. American Journal
of Nursing, 83, 48-52.
- Kalisch P.A., & Kalisch, B.J. (1987). *The changing image of the nurse*. California:
Addison-Wesley.
- Kotler, P. (2000). *Marketing Management* (10th ed.) New Jersey: Prentice-Hall.

- Pollard & Liebeck H. (1983). *The Oxford Paperback Dictionary*. New York: Oxford University Press.
- Pukey, W.W. (1970). *Self-concept and school achievement*, Prentice Hall, New York
- Strasen,L. (1992). *The image of professional nursing : Strategies for action*. Philadelphia: J.B. Lippincott.

ภาคผนวก

แบบสอบถามการวิจัย

ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในมุมมองของประชาชน กรณีศึกษา ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

คำอธิบาย

แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการทราบข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ในปัจจุบันตามความจริง โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางพระวินัย

ตอนที่ 3 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางสังคม

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอให้ท่านตอบคำถามตามความเป็นจริง ซึ่งการตอบแบบสอบถามฉบับนี้จะไม่มีการเปิดเผยชื่อใด ๆ ทั้งสิ้น คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย ลงใน ( ) หรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. เพศ

1. ( ) ชาย

2. ( ) หญิง

2. อายุ .....ปี

3. อาชีพ

1. ( ) เจ้าของธุรกิจ/ค้าขาย

2. ( ) ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ

3. ( ) ภาคการเกษตร เช่น ประมง ทำนา ทำไร่

4. ( ) ลูกจ้างบริษัทเอกชน

5. ( ) อาชีพรับจ้างทั่วไป

6. ( ) นิสิต นักศึกษา

7. ( ) อาชีพอื่นๆโปรดระบุ.....

4. รายได้ต่อเดือน.....บาท

5. ระดับการศึกษา

1. ( ) ไม่ได้เรียนหนังสือ

2. ( ) ประถมศึกษา

3. ( ) มัธยมศึกษาและปวช.

4. ( ) อนุปริญญาและปวส.

5. ( ) ปริญญาตรี

6. ( ) สูงกว่าปริญญาตรี

6. ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์ในช่องทางใดมากที่สุด

1. ( ) โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง
2. ( ) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร เป็นต้น
3. ( ) อินเทอร์เน็ต ได้แก่ เว็บไซต์ เครือข่ายสังคมออนไลน์
4. ( ) พูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้คน เช่น เครือญาติ กลุ่มเพื่อน เป็นต้น
5. ( ) พบเห็นด้วยตนเอง เช่น การเข้าร่วมในพิธีกรรม การตักบาตร เป็นต้น
6. ( ) อื่น ๆ .....

7. ท่านบริจาคปัจจัยที่เป็นตัวเงินเพื่อทำนุบำรุงแก่ศาสนาเป็นจำนวนเงิน (ค่าเฉลี่ยในการทำบุญแต่ละครั้ง)

จำนวนเงิน .....บาท

8. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาบ่อยครั้งเพียงใด

1. ( ) ไม่เคย
2. ( ) ทุกเดือน (อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง)
3. ( ) ทุกสัปดาห์ (อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง)
4. ( ) ทุกวันพระ
5. ( ) เป็นประจำทุกวัน
6. ( ) เฉพาะวันพิเศษ เช่น วันเกิด งานบวช งานศพ เป็นต้น

ตอนที่ 2 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางพระวินัยในปัจจุบัน

ประเด็น	ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การรักษาศีลของพระสงฆ์					
1. ใช้ชีวิตอย่างสมถะ เหมาะสมกับฐานะ ไม่มีของใช้ฟุ่มเฟือย					
2. ไม่ประพฤติผิดในกาม ล่วงเกินทางเพศ					
3. ละเว้นจากของมีนเมา สุราและยาเสพติดทุกชนิด					
4. ละเว้นซึ่งการพนัน หวย มวยตู้ ฟุตบอลทุกชนิด					
5. อยู่ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น สถานรื่นรมย์ในเวลากลางวัน เป็นต้น					
6. คำพูดที่เหมาะสม ไม่หยาบคาย					
การปฏิบัติตามกัจจวัตรของสงฆ์					
1. พระสงฆ์ยินยรับบาตรอยู่เป็นประจำอยู่ตามร้านค้าไม่ไปไหน					
2. พระสงฆ์ห่มผ้าจีวร เป็นระเบียบ เรียบร้อย					
3. การรับทำบุญ ให้พรแก่ชาวบ้าน					
4. พระสงฆ์สั่งสอนอบรมธรรมะ ให้แก่ประชาชนโดยตรง (ภายนอกวัด)					
การเผยแพร่พุทธศาสนา					
1. การเทศนาให้ความรู้ ให้แก่พระภิกษุ สามเณรด้วยกัน					
2. มีการตีพิมพ์เผยแพร่ เอกสาร หลักธรรมคำสอน ให้ความรู้แก่ชาวบ้าน					
3. มีการปลุกเสกพระเครื่อง วัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง เพื่อแจกจ่าย					
4. มีการเผยแพร่ธรรมะ ผ่านการสื่อสาร เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต					
5. จัดกิจกรรมอบรมความรู้ทางธรรมะอย่างต่อเนื่อง					
6. พระสงฆ์ได้ให้พร ให้ลาภ มั่งมี แก่ท่าน					
การปฏิสังขรณ์ ปุชนิยสถานภายในวัด					
1. การซ่อมแซม โบสถ์ เจดีย์ และศาสนสถาน ให้เหมาะสม					
2. ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในบริเวณวัดให้เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม					
3. มีการสร้างศาสนสถานที่สวยงามและใหญ่โต					

335622

ตอนที่ 3 การรับรู้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ตามบทบาททางสังคมในปัจจุบัน

ประเด็น	ระดับการรับรู้ภาพลักษณ์				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การอบรมความรู้ธรรมและสมาธิให้กับประชาชน					
1. พระสงฆ์เข้ามาเป็นครูผู้สอนในสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย					
2. พระสงฆ์เป็นวิทยากรอบรมคุณธรรม จริยธรรม ให้กับหน่วยภาครัฐและเอกชน					
3. มีการจัดกิจกรรม พิธีกรรมให้กับชาวบ้านมาใช้บริการ เช่น การแก้กรรม การต่ออายุ การนอนในโลงศพ เป็นต้น					
4. มีการจัดอบรมวิปัสสนา สมาธิ ให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป					
5. พระสงฆ์เข้ามาประกอบพิธีกรรมให้แก่ชาวบ้าน เช่น ทำบุญบ้าน เจิมป้ายร้านค้า เป็นต้น					
6. มีการจัดบอร์ดธรรมะเพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระสงฆ์หรือวัด					
การทำงานบำรุงการศึกษา					
1. พระสงฆ์/วัด เข้ามาสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่ เด็กนักเรียน					
2. พระสงฆ์/วัด ได้จัดโครงการอาหารกลางวันให้กับโรงเรียน					
3. พระสงฆ์เข้าร่วมปรับปรุงอาคารสถานที่ทางการศึกษา					
4. มีการจัดการเรียนการสอนภายในวัดให้แก่ เด็ก เยาวชน					
การส่งเสริมพัฒนาสาธารณประโยชน์					
1. พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น					
2. พระสงฆ์เผยแพร่แนวคิดทางศาสนาเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม					
3. พระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ					
4. มีการอนุญาตให้ใช้วัดเป็นพื้นที่จัดการประชุมของชุมชน					
5. พระสงฆ์เข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวทางการเมือง					
การนำประชาชนเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนา					
1. วัดจัดพิธีกรรมทางศาสนาเป็นประจำและต่อเนื่อง					
2. วัดได้มีการจัดกิจกรรมตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ					
3. วัดมีการจัดกิจกรรมเทศนา บรรยายธรรมให้แก่ชาวบ้าน					
4. มีป้ายโฆษณา เผยแพร่กิจกรรม พิธีกรรมของทางวัดที่ได้จัดขึ้น					
5. มีร้านจำหน่ายสินค้าเข้ามาเปิดขายของในพื้นที่ของวัด เมื่อมีงานทางศาสนา					
6. มีการจัดพิธีกรรมให้ท่านร่วมทำบุญอย่างหลากหลาย เช่น ทำบุญต่อชะตา ทำบุญสร้างโบสถ์ การทำพิธีตัดกรรม เป็นต้น					

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์